

Lasten välisen
vuorovaikutuksen tukeminen
liikunnan avulla
päiväkotiryhmässä

LAHDEN
AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala
Sosionomi AMK
Sosiaalipedagoginen lapsi- ja
nuorisotyö
Opinnäytetyö
Syksy 2016
Suvi Cederqvist

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

CEDERQVIST, SUVI:

Lasten välisen vuorovaikutuksen
tukeminen liikunnan avulla
päiväkotiryhmässä

Sosiaalipedagogisen lapsi- ja nuorisotyön opinnäytetyö, 55 sivua, 33
liitesivua

Syksy 2016

TIIVISTELMÄ

Toiminnallisen opinnäytetyöni aiheena oli lasten välisen vuorovaikutuksen tukeminen liikunnan avulla päiväkotiryhmässä. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tukea päiväkotiryhmän lasten välistä vuorovaikutusta liikunta tuokioiden aikana ja liikunnallisilla menetelmillä. Opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida toimintakokonaisuus.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Satuvakan päiväkotikoti Sotkamosta. Toteutin opinnäytetyöni toimintakerrat päiväkodin esikouluryhmässä. Toimintaan osallistui 18 lasta ja ohjasin kuusi toimintakertaa syyskuun 2016 aikana. Kolme toimintakerrosta tapahtui liikuntasalissa ja kolme ulkona kentällä. Liikuntasalikerroilla teemoina olivat värit, pallo ja kehonosat, ja ulkokerroilla sääntö- ja mielikuvitusleikit. Suunnittelin toimintakerrat etukäteen toimintakerroille luomieni tavoitteiden pohjalta, sekä kirjasin työntekijälle havainnointilomakkeeseen arvioitavia ja havainnoitavia asioita toimintakerroista. Toimintakertojen arviointi tapahtui itsearviointin ja esikouluryhmän työntekijän tekemien havaintojen perusteella.

Toiminnallisen opinnäytetyöni toimintakerroista koostui kokonaisuus, jota voi hyödyntää päiväkotiryhmien liikuntatuokioiden suunnittelussa. Alle kahdeksanvuotiaan lapsen tulisi liikkua kolme tuntia päivittäin, joten varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana lasten tulee päästä liikkumaan monipuolisesti joka päivä. Lapset oppivat vuorovaikutuksen mallin aikuisilta, joten päiväkotiryhmän työntekijöiden tulee olla tietoisia, että heidän tapansa olla vuorovaikutuksessa välittyy lapsille. Vuorovaikutus on perustana lapsen kielen kehittymiselle. Lasten välisen vuorovaikutuksen tukeminen on päiväkotiryhmissä tärkeää, jotta lapset oppivat toimimaan yhdessä ja yhteisöllisesti. Liikunta ja leikit tukivat lasten välistä vuorovaikutusta ja ne auttoivat lapsia toimimaan ryhmänä.

Asiasanat: vuorovaikutus, kielen kehitys, liikunta, varhaiskasvatus

Lahti University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

CEDERQVIST, SUVI:

Supporting interaction between
children by using physical activities in
a day care group

Bachelor's Thesis in Social Pedagogy for Work with Children and Young
People, 55 pages, 33 pages of appendices

Autumn 2016

ABSTRACT

The subject of my functional thesis was supporting interaction between children by using physical activities in a day care group. The purpose was to support children's interaction during their exercising sessions and with the means of physical methods. The goal of my thesis is to plan, implement and evaluate the project.

The commissioner of the thesis was kindergarten Satuvakka in Sotkamo. I had my functional thesis sessions in pre-school group. There were 18 children taking part and six sessions during September 2016. During three sessions we were in gym and three were held outdoors. The themes indoors were colours, ball and body parts and outdoors different games based on rules and imagination. I planned in advance different sessions according to the goals and made a sheet for observation to the person who was observing my sessions. The evaluation of these sessions was made by self-evaluation and by the observation of the employee working in the pre-school.

Functional sessions of my functional thesis constructed a wholeness that can be utilized on planning exercising sessions with daycare groups. The recommendation for children under eight years is to exercise three hours every day. So it is very important that during the childhood education children have different types of exercise every day. Children learn interaction from the adults and it is therefore very important that the employees in the kindergarten are aware that the way they are interacting is a model for the children. Language learning is based on the interaction. Therefore, it is really important to support interaction in kindergarten in order to teach children to get along together and to co-operate.

Key words: interaction, language development, physical activities, early childhood education

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT	3
2.1	Tarkoitus ja tavoitteet	3
2.2	Toimeksiantaja	3
2.3	Tiedonhaun kuvaus	3
3	VUOROVAIKUTUKSEN JA KIELEN KEHITYKSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA	5
3.1	Vuorovaikutus	5
3.2	Kielen kehitys	7
4	MOTORINEN KEHITYS JA LIIKUNTA	10
4.1	Motorinen kehitys	10
4.2	Liikunta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa	11
4.3	Liikunnan suunnittelu	13
4.4	Motorisen kehityksen yhteys kieleen	14
5	RYHMÄ VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA	16
6	OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS	19
6.1	Toimintakertojen suunnittelu	19
6.2	Värien maailmassa	23
6.3	Yhteistyötä ulkona	28
6.4	Pallon kanssa puuhailu	31
6.5	Löydetäänkö leijonaa?	34
6.6	Oman kehoni osat	37
6.7	Koko ryhmä leikkii	40
7	ARVIOINTI	42
8	POHDINTA	49
	LÄHTEET	52
	LIITTEET	56

1 JOHDANTO

Opetus- ja kulttuuriministeriö on julkaissut Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset (2016) ja niitä edelsivät Varhaiskasvatuksen liikunnan suositukset (2005), jolloin Suomi oli ensimmäisiä maita, jotka julkaisivat alle kouluikäisten lasten liikuntaan kansalliset suositukset. Suomi on ollut edelläkävijänä, ja maassa on tunnustettu liikkumisen merkitys lapsen fyysisen, psyykkisen, kognitiivisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin rakennusaiheena. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 5.)

Kun lapsi liikkuu, hän harjoittelee ja kehittää motorisia taitojaan, ja hänen terveytensä, hyvinvointinsa ja toimintakykynsä kehittyvät, sekä hänen edellytyksensä koulunkäyntiin ja uusien asioiden oppimiseen paranevat (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 6). Lapselle luontaisia oppimisen tapoja ovat toiminnalliset ja osallisuutta lisäävät työskentelytavat (Opetushallitus 2016b, 27).

Ideoidessani aihetta opinnäytetyölleni, päädyin itseäni kiinnostaviin varhaiskasvatuksen osiin, liikuntaan ja kielen kehitykseen. Pidän liikuntaa todella tärkeänä osa-alueena lasten elämässä ja halusin osaltani olla tarjoamassa lapsiryhmälle tavoitteellista ja suunniteltua liikuntaa päiväkotipäivään. Tulevaisuudessa haluan työskennellä jollain tapaa lasten liikunnan parissa. Vilkan ja Airaksisen (2003) mukaan opinnäytetyön aihetta tulee tavoitella alueelta, jossa tekijä on hyvä ja motivoitunut lisäämään tietojaan ja kehittämään taitojaan. Lisäksi aiheen tulee tukea omaa urasuunnitelmaa. (Vilka & Airaksinen 2003, 24.) Halusin tehdä toiminnallisen opinnäytetyön ja kielen kehityksen tukeminen tarkoittui vuorovaikutuksen tukemiseksi. Tavoitteenani oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida päiväkotiryhmälle liikunnallinen toimintakokonaisuus, joka tukee ryhmän lasten välistä vuorovaikutusta ja ryhmäytymistä.

Kommunikoinnin, kielen ja puheen kehitys pohjautuu varhaiseen vuorovaikutukseen. Aikuisen kanssa toteutuneesta vuorovaikutuksesta saadut kokemukset vaikuttavat lapsen vuorovaikutustaitojen kehittymiseen. Ihmiset ovat aina vuorovaikutuksessa, kun ovat toistensa

seurassa. Vuorovaikutus ei ole aina kielellistä ja se voi olla tietoista tai tiedostamatonta. (Koivunen & Lehtinen 2015, 153, 174.)

Kun lapsi osallistuu ohjattuun liikuntaan, on sen todettu ennustavan fyysisesti aktiivista elämäntapaa nuoruudessa ja aikuisuudessa. Tutkimusten mukaan jo kolmevuotiaana omaksutuilla elämäntavoilla on taipumus säilyä, joten liikunnallisesti aktiivisen elämäntavan omaksuminen varhaislapsuudessa on tärkeää. Liikunnallinen elämäntapa ja riittävä fyysinen aktiivisuus ehkäisevät, vähentävät tai siirtävät sairauksien riskitekijöiden ja itse sairauksien ilmaantumista. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 6, 32.)

Koska lapsella on synnynnäinen tarve olla fyysisesti aktiivinen, liikunnallinen elämäntapa alkaa kehittyä jo lapsuudessa (Opetushallitus 2016b, 6). Toiminnallisen opinnäytetyön myötä halusin olla luomassa osaltani liikunnallista elämäntapaa toimintakertoihin osallistuville esikoululaisille, ja samalla tukea uuden ryhmän lasten välistä vuorovaikutusta ja ryhmäytymistä liikuntatuokioiden ja liikunnallisten pelien ja leikkien avulla.

Tässä toiminnallisen opinnäytetyön raportissa avaan työhön liittyviä käsitteitä, kerron toimintakertojen suunnittelusta ja toteutuksesta, sekä arvioin toimintakerrat niille laatimieni tavoitteiden ja havainnoinnin pohjalta. Lisäksi kerron opinnäytetyön lähtökohdista, pohdin eettisyyttä prosessin aikana, sekä reflektoin toimintaa.

2 OPINNÄYTETYÖN LÄHTÖKOHDAT

2.1 Tarkoitus ja tavoitteet

Opinnäytetyön tarkoitus oli tukea päiväkotiryhmän lasten välistä vuorovaikutusta liikuntatuokioiden aikana ja liikunnallisilla menetelmillä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida toimintakokonaisuus, joka tukee lapsiryhmän vuorovaikutusta ja ryhmäytymistä liikunnan avulla.

2.2 Toimeksiantaja

Toimeksiantajana opinnäytetyössäni oli Päiväkoti Satuvakka Sotkamosta. Toteutin työni toiminnallisen osion päiväkodin Naavaset-esikouluryhmässä. Ryhmässä oli 18 lasta, joista suurin osa tuli ryhmään ilman päivähoitokokemusta. Ryhmä toimi koulun tiloissa.

Toiminnallisen osuuden toteutin lapsille kahdessa ryhmässä, jotta ryhmän koko ei ollut liian suuri. Lasten kotiväkeen olin yhteydessä kirjeellä (Liite 1) ennen toiminnan alkua.

Ryhmässä oli kaksi lastentarhanopettajaa ja kaksi lastenhoitajaa. He kaikki olivat aktiivisesti mukana prosessissa ja aina joku henkilökunnasta oli toimintakerroilla arvioijana ja havainnoijana, sekä mahdollisuuksien mukaan toinen avustamassa ryhmän ohjaamisessa. Henkilökunta toivoi toimintakertoihin mukaan ryhmäytymistä, koska ryhmä oli kaikille uusi ja aloittanut toimintansa elokuussa 2016.

2.3 Tiedonhaun kuvaus

Hain teoretietoa MASTO-finnasta, kirjastojen yhteistietokanta Melindasta, sekä Google Scholarista. Hakusanoina käytin ”vuorovaikutus”, ”liikunta”, ”varhaiskasvatus”, ”kielen kehitys” ja ”liikunnalliset menetelmät”. Yhdistelin hakusanoja ja valitsin pääasiassa korkeintaan 10 vuotta vanhoja teoksia.

Mukana vanhemmista teoksista on vuodelta 2003 Toiminnallinen opinnäytetyö.

Rajasin pois varhaiskasvatuksen tai esiopetuksen tutkimukset, joiden tuloksissa oli viitattu teoriapohjaan Varhaiskasvatuksen liikunnan suosituksista 2005 vuodelta, koska uudet Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset on julkaistu syksyllä 2016.

3 VUOROVAIKUTUKSEN JA KIELEN KEHITYKSEN TUKEMINEN VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA

3.1 Vuorovaikutus

Vuorovaikutus ja kommunikointi eivät ole pelkästään puhetta, vaan niihin sisältyy ruumiin kieli, ilmeet ja eleet. Ihmiset reagoivat tilanteissa kokonaisvaltaisesti koko persoonallaan. (Korkeamäki 2010, 44.)

Vuorovaikutus on keskeisellä sijalla lapsen kielellisessä kehityksessä. Lapsen tulee voida olla vuorovaikutuksessa aikuisten ja muiden lapsien kanssa, jotta hän oppii oikean puhemallin. Aikuinen voi käyttää vuorovaikutuksessa apunaan kysymyksiä, jotka on asettanut niin, että ne tukevat lasta vastaamiseen. (Alijoki 2010, 84–85.) Varhaiskasvatuksessa lasten oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa, kokonaisvaltaisesti ja kaikkialla (Opetushallitus 2016b, 13).

Lasten kanssa työskentelevien kasvattajien on tärkeää tiedostaa, että heidän tapansa olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapselle. Kun lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen ja toimimaan osana vertaisryhmää, luodaan pohjaa monimuotoisessa yhteiskunnassa toimimiselle. (Opetushallitus 2014, 16–17.)

Sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Vasu), että esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (EOPS) korostavat kielen vuorovaikutuksellista merkitystä. Niissä ei aseteta tavoitteita tai vaatimuksia oppimiselle, ne painottavat oppimismahdollisuuksien tarjoamista. Oppimista tapahtuu arkisissa tilanteissa, kun harjoitellaan kuuntelun ja keskustelun taitoja. (Korkeamäki 2010, 42–43.)

Esiopetusvuoden aikana lapsella on mahdollisuus monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojen vahvistamiseen, ja lapsia rohkaistaan yhteisöllisyyteen ja yhdessä tekemiseen. Lapset omaksuvat uusia taitoja ja tietoja vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa. (Opetushallitus 2014, 6, 10.)

Kuusivuotias lapsi omaksuu vuorovaikutuksen perustaidot. Hän keskittyy kuuntelemaan puhetta ja osaa esittää kysymyksiä kuulemastaan ja osaa vastata kysymyksiin. Hän osaa puhua vuorotellen ja osaa toimia annettujen ohjeiden mukaan. Päivittäisissä lapsen ja aikuisen välisissä vuorovaikutustilanteissa tapahtuu suurin osa lapsen kielen oppimisesta. (Lyytinen 2014, 65, 69.)

Vuorovaikutuksen tukemisen painopisteet ovat taitojen tietoisessa käytössä, koska vuorovaikutuskeinot ovat esiopetusikäisillä suhteellisen hyvin tiedossa. Lapsi saa kavereita ja hänet halutaan mukaan yhteisiin peleihin ja leikkeihin, kun hän osaa ottaa hyvin toisten tunteet huomioon. Esiopetuksessa lapsi tottuu kertomaan omista kokemuksistaan, tunteistaan ja mielipiteistään, sekä osallistuu aktiivisesti keskusteluihin. Kommunikoinnin lapsen ja aikuisen välillä tulee olla vuorovaikutteista ja turvallista. Vuorovaikutteisessa kommunikaatiossa lapsi oppii ajattelua, dialogista keskustelua ja hänen mielikuvituksensa kehittyy. (Korkeamäki 2010, 44–45, 52.)

Lapsi alkaa kaivata leikkikavereita ja siten myös vuorovaikutusta muiden kanssa. Sosiaaliset taidot alkavat harjaantua vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Esiopetusikäiset lapset nauttivat sääntöleikeistä ja muodostavat ystävyysuhteita, jotka ovat merkinä onnistuneista vuorovaikutustaitojen käytöstä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 48.) Lasten muisti on kehittynyt niin hyväksi, että sääntöleikit ja pelit kiinnostavat (Sääkslahti 2015, 165). Lapset alkavat ymmärtää, että leikkien ja pelien sääntöjä voidaan muuttaa yhdessä sopimalla (Koivunen & Lehtinen 2015, 130).

Leikki kertoo paljon lapsen motorisista, tiedollisista ja sosiaalisista taidoista. Leikkiessään muiden lasten kanssa, lapset oppivat muodostamaan ystävyysuhteita ja olemaan yhteistoiminnassa muiden kanssa, sekä tarkastelemaan asioita leikissä mukanaolevien lasten näkökulmista. (Lyytinen & Lautamo 2014, 231.) Leikille tulee antaa tarpeeksi tilaa lapsen päivässä. Leikki on väylä lapsen kokemuksiin, ajatteluun ja tunteisiin. (Helenius & Korhonen 2010, 70.)

Esiopetuksessa lapselle tarjotaan mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutustaitoja turvallisesti oman vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa. Toimintakulttuuri tukee avointa vuorovaikutusta lasten kesken ja lasten ja aikuisten välillä. Kun lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen, tukee se vuorovaikutusta vertaisryhmässä. (Opetushallitus 2016a, 17, 23.)

3.2 Kielen kehitys

Vauva on jo syntyessään valmis vuorovaikutukseen ja kieli alkaa kehittyä häntä hoitavien henkilöiden kanssa vuorovaikutuksessa. Lapsi oppii tuottamaan äänteet matkimalla, kuuntelemalla ja katselemalla ympäristön mallia. Kielen kehityksen tukemiseksi aikuinen toistaa ja vahvistaa, sekä jäsentää lapsen havaintoja. Myös kirjojen katselu, lorut ja laulut tukevat kielen kehittymistä. (Hakamo 2011, 13–14.)

Lapsi tutustuu ympäristöönsä, oppii uusia asioita ja jäsentää havaintojaan kielen avulla. Puhe on lapselle väline, jonka avulla hän suunnittelee toimintaansa ja ratkaisee ongelmia. Puheen avulla lapsi kykenee sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja viestimään ajatuksiaan ja tunteitaan. Kielitaito on siis monesta syystä merkityksellinen lapselle. Jotta lapsi voi omaksua kielen, tarvitaan lapsen aivotoiminnan kehittymistä ja lapsen ja ympäristön kiinteän vuorovaikutuksen tulosta. (Lyytinen 2014, 51.)

Lapsen halu olla yhteydessä toisiin ihmisiin ja jakaa asioita heidän kanssaan, voimistaa hänen pyrkimystään havainnoida tapahtumia ympäristöstä ja kuvata niitä kielellisesti. (Lyytinen 2014, 51.)

Lapselle kieli on sekä oppimisen väline, että kohde, joten se on keskeisessä asemassa lapsen oppimisessa ja kehityksessä. Kieleen liittyvä pedagogiikka on ensiarvoisen tärkeää. Arjessa tulee järjestää tilanteita, jolloin kieli on oppimisen kohde, esimerkiksi kun lausutaan loruja. (Korkeamäki 2010, 42–43.)

Kasvattajan tulee käyttää perushoitotilanteet lasten käsitevarastojen kartuttamiseen, esimerkiksi pukiessa hän voi auttaa lasta tunnistamaan vasemman ja oikean ja syödessä ruokailuvälineitä (Alijoki 2010, 81).

Varhaiskasvatuksessa kielen oppimisen lähtökohtana on, että kieltä voi oppia kaikkialla ja kielen kehitystä tukee monipuolinen kieliympäristö. Lasten yksilöllinen kielen kehitys ja vuorovaikutustaidot otetaan huomioon kielen kehityksen tukemisessa. Lasten tulee kokea, että he tulevat kuulluiksi ja heidän aloitteisiinsa on vastattava. Aikuisten tulee olla sensitiivisiä ja reagoida myös lasten non-verbaaleihin viesteihin. Kasvattajat tukevat lasten kielen kehittymistä kannustamalla heitä vuorovaikutukseen henkilöstön ja muiden lapsien kanssa. (Opetushallitus 2016b, 30.)

Kuusivuotias lapsi osaa äidinkieltensä rakenteet, eli hänellä on hallussaan sisäinen kielioppi, ilman kieliopin opetusta. Hän alkaa onnistua tavuittain sanojen rakentamisessa, koska hänen muistinsa on kehittynyt niin, että se riittää pitämään mielessä sanojen osat. Kuusivuotias on kiinnostunut kirjaimista ja äänneistä, sekä motivaatio lukemaan oppimiseen syntyy, kun lukutaidon merkitys avautuu. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa korostetaan leikinomaista ja lapsikeskeistä ohjausta ja opetusta. (Sinko 2010, 22–23.)

5-6-vuotiailla voi esiintyä vielä muutamia äännevirheitä puheessaan. Jotkut osaavat jo kirjoittaa nimensä ja esineiden laskeminen kymmeneen asti voi onnistua. Lapsi oppii vertailemaan ja lajittelemaan, sekä laittamaan tavaroita suuruusjärjestykseen. (Koivunen & Lehtinen 2015, 156.)

Kuusivuotias lapsi hallitsee yli 10000 sanaa ja hän oivaltaa, että sanat muodostuvat erillisistä äänneistä, hän huomaa sanojen äänne-eroja ja oppii poistamaan, lisäämään ja laskemaan äänneitä. (Lyytinen 2014, 65.) Esikoululaisen olisi hyvä harjoitella äänne-kirjain vastaavuutta, jotta äänneet tulisi tutuiksi ja niiden kirjoittaminen kirjaimiksi onnistuisi. (Alijoki 2010, 80).

Yleisiä menetelmiä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa kielenkehityksen tukemiseen ovat leikit, pelit, sadut, liikuntatuokiot, laulut ja musiikki. Ei voida osoittaa yhtä ja parasta tapaa tukea kielellistä kehitystä. Jos lapsen tuen tarve on suuri, voidaan käyttää erityispedagogisia menetelmiä. Ne voivat olla suunniteltu ajatellen yhtä tiettyä lasta, mutta samalla koko muu lapsiryhmäkin hyötyy toiminnasta. Toiminnalla voidaan harjoittaa koko lapsiryhmän kommunikointia ja vuorovaikutustaitoja, sekä se voi ennaltaehkäistä kielellisiä vaikeuksia ryhmässä. (Alijoki 2010, 78–80.)

Leikissä lapsi oppii muun muassa kommunikaatiota, suunnittelemista, käsitteitä, kieltä, ajattelua ja havainnoimista. Kasvattajien tulee ymmärtää leikin merkitys lapsen arjessa. (Koivunen & Lehtinen 2015, 166–167.) Kasvattajan tulee myös sanallistaa toimintaa, jolloin lasten sanavarastot ja kielen ymmärtämisen taidot kehittyvät. Kasvattajan käyttämän kielen tulee olla mahdollisimman tarkkaa ja kuvailevaa, jolloin kieli vahvistaa lasten kielen käyttötaitoja. (Opetushallitus 2016b, 30.)

Kasvattajien tulee herättää ja lisätä lasten kiinnostusta ympäristössä kuuluvaan ja olevaan suulliseen ja kirjoitettuun kieleen. Merkkien, kuvien ja kirjoitusten merkityksiä havainnoidaan ja tutkitaan yhdessä, sekä kielellä leikkittelyä hyödynnetään muistin kehittämisessä. (Opetushallitus 2016b 30.)

Esiopetusvuoden aikana harjoiteltaviin kielellisiin kokonaisuuksiin kuuluvat käsitteet, luokittelu ja nimeäminen, kuuntelu ja tarkkaavaisuuden suuntaaminen, kertominen ja kielen käyttö ja tietoisuus sanoista, tavuista ja äänneistä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 157.) Esiopetuksessa kielellisten taitojen tavoitteissa on lasten kielellisen kehityksen edistäminen, jota tuetaan leikkien ja toiminnallisten harjoitusten avulla (Opetushallitus 2016a, 33).

4 MOTORINEN KEHITYS JA LIIKUNTA

4.1 Motorinen kehitys

Motorinen kehitys tarkoittaa prosessia, jonka aikana opitaan liikuntataitoja. Motorinen kehitys on nopeinta lapsena. Lapsen perimä ja ympäristö vaikuttavat kehitykseen. Motorinen kehitys lisää vuorovaikutusta ympäristön kanssa, jolloin fyysinen kasvuympäristö tarjoaa uusia mahdollisuuksia uusien liikuntataitojen oppimiseen. (Jaakkola 2013, 17.)

Lapsien tulee saada elää riittävän virikkeellisessä ympäristössä, jotta motorinen kehitys etenee ja lapset oppivat uusia taitoja. Ennen kouluikää lasten on tärkeää saada monipuolisia liikunnallisia kokemuksia, jotta heidän taitonsa kehittyvät. Motorisia perustaitoja ovat tasapainotaidot, liikkumistaidot ja välineenkäsittelytaidot, joita ihminen tarvitsee läpi elämänsä itsenäisesti selviytymiseen. (Jaakkola 2013, 174.)

Lapsen yksilölliset ominaisuudet, muun muassa sukupuoli, ikä ja terveydentila, vaikuttavat hänen motoristen taitojensa tasoon. Fyysiset ominaisuudet kehittyvät monipuolisen liikunnan ja fyysisen aktiivisuuden avulla. Fyysisiä ominaisuuksia ovat nopeus, voima, notkeus ja kestävyys. Lapsen näkökannalta mielekäs tapa oppia on, kun toistoja on sisällytetty erilaisiin leikkeihin ja tehtävänantoihin (Sääkslahti 2015, 74, 179).

Liikuntataidon oppiminen ja suorittaminen ovat havaitsemisen, päätöksenteon ja toiminnan kokonaisuus ja oppimisen taustalla on useita kognitiivisia prosesseja. (Jaakkola 2013, 181). Motorisen oppimisen ja lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen kannalta säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys. On myös tärkeää, että motorisia taitoja havainnoidaan suunnitelmallisesti. (Opetushallitus 2016b, 35.)

Hyvät motoriset taidot edistävät lapsen elämänlaatua ja suojaavat lasta sosiaaliselta syrjäytymiseltä, sekä tuovat iloa ja onnistumisen elämyksiä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 6).

4.2 Liikunta varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa

Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksen mukaan alle kahdeksanvuotiaan lapsen tulisi liikkua vähintään kolme tuntia joka päivä. Koska lapsi oppii toiminnallisesti, yli tunnin mittaisia istumajaksoja tulee välttää. Päivittäinen liikkuminen koostuu kuormittavuudeltaan monipuolisesta liikkumisesta. Lapsella on oikeus ja tarve liikkua joka päivä kevyesti, reippaasti ulkoillen ja erittäin vauhdikkaasti ja fyysisesti aktiivisesti. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 9.)

Liikuntakasvatuksen tavoitteet varhaiskasvatuksessa ovat kasvattaa liikkumaan ja liikunnan avulla. Päivittäinen liikunta on edellytys lapsen normaalille fyysiselle kasvulle ja kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Liikuntakasvatus on kokonaisvaltaista ja lapsen hyvinvointia tukevaa aikuisen toimintaa, joka ajoittuu lapsen koko päivän ajalle. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 32.) Tavoitteena varhaiskasvatuksessa on myös innostaa lapsia liikkumaan monipuolisesti ja kokemaan iloa liikunnasta. Kasvattajien tulee suunnitella päivän rakenne, ympäristöt sisällä ja ulkona ja toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat eri tilanteissa monipuolisesti nauttia liikkumisesta. Omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana tulee lapsilla olla mahdollisuus käyttää liikuntavälineitä. (Opetushallitus 2016b, 35.)

6-8 –vuotiaat osaavat soveltaa oppimiaan motorisia taitoja leikkiessään ja liikkeessään erilaisissa ympäristöissä. Soveltaminen on tärkeää, jotta taidot vakiintuisivat ja motivaatio säilyisi. Lasta innostaa haastamaan omaa taitotasoaan riittävä määrä toistoja, jotka myös luovat edellytyksiä iloita jo opituista taidoista. Lapsen tulee saada kokea eri vuodenaikojen ja eri liikuntaympäristöjen tarjoama monipuolisuus. (Sääkslahti 2015, 163–164.) Runsaasti liikuntaa tarjoamalla kasvattaja voi antaa tukea lapsen kehon hallintaan (Koivunen & Lehtinen 2015, 161).

Ohjattuja liikuntatuokioita varhaiskasvatuksessa tulee järjestää ympäri vuoden säännöllisesti. Kasvattajan on hyvä itsekin osallistua peleihin ja leikkeihin, sekä opettaa sääntöleikkejä ja auttaa leikkejä alkuun. Ilmapiiriin tulee olla hyväksyvä ja liikuntaan innostava. Lapsella on

varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa oikeus suunnitelmalliseen liikuntakasvatukseen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 28, 30.)

Kasvatuskumppanuuteen kuuluu vanhempien kanssa keskustelu lapsen liikunnan määrästä, jotta vanhemmille välittyy tieto, että fyysisen kehittymisen tukeminen on yhtä tärkeää varhaiskasvatuksessa, kun muidenkin osa-alueiden tukeminen. (Sääkslahti 2015, 148.) Lapsen ja aikuisen yhteinen tekeminen opettaa vuorovaikutustaitoja ja toisten kuuntelemista, kunnioittamista ja myönteistä suhtautumista toisiin. Vanhemmat ovat myös liikunnan osalta tärkeitä roolimalleja lapsilleen. Varhaiskasvatushenkilöstö on myös roolimalleja ja heidän on tärkeää kiinnittää huomiotaan omaan puheeseensa liikunnasta. Onko puhe rohkaisevaa ja kannustavaa, vai rajoittavaa? (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 16.)

Varhaiskasvatushenkilöstön tulee huomioida vähän liikkuvia lapsia kannustamalla heitä fyysisesti aktiivisiin leikkeihin. Lasten päivittäisen ulkoilun tulee olla toiminnallista. Pitkiä paikallaanolojaksoja tulee välttää. Ainakin ulkona tulee ohjata liikunnallisia sääntöleikkejä. Liikunnan iloa ja kannustamista liikkumiseen tulee lisätä, samoin kuin siirtymistä voi tehdä aktiivisempia. Uusia asioita voi opetella toiminnallisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus yhteisleikkeihin. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 15.)

5-6-vuotias tunnistaa ja osaa liikuttaa eri kehonosiaan, sekä tunnistaa kehonsa eri puolia. Motorisen kehityksen perusvalmiudet ovat lapsilla esikouluiässä ja he voivat oppia esimerkiksi uimaan ja pyöräilemään. Lapset nauttivat liikuntaleikeistä ja hallitsevat liikkeitään taitavasti, sekä he osaavat yhdistää liikkeitä entistä taitavammin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 161.) 6–8-vuotiaiden lasten tulisi osata tunnistaa, nimetä ja liikuttaa eri kehonosiaan ja erottaa ja nimetä kehonsa oikea ja vasen puoli. Heillä erityisesti karkeamotoriset käsittelytaidot tulisi toistojen myötä vakiintua sujuviksi. Täten pallonkäsittelyn tulisi olla sujuvaa. (Pönkkö & Sääkslahti 2016, 142.)

Ketonen (2016, 33) toteaa tekemässään tutkimuksessa, ettei tyttöjen ja poikien fyysinen aktiivisuus eronnut toisistaan mittausajanjaksona, mutta eroja lasten fyysisessä aktiivisuudessa oli eri päiväkotien välillä.

Liikunnallinen aktiivisuus myös vaihteli, kun lapset olivat eri ikäisiä. Lapset liikkuvat kolmevuotiaina vähemmän kuin viisivuotiaina, jolloin heidän motoriset taitonsa ovat jo paremmat. Myös sosiaalisella ympäristöllä voi olla vaikutusta lasten fyysiseen aktiivisuuteen. Yhteistoiminnallisuus ja yhdessä tekeminen voivat lisätä fyysistä aktiivisuutta. (Ketonen 2016, 33–39.)

4.3 Liikunnan suunnittelu

Lapsi näkee ulkona ja sisällä ympäristönsä kiinnostavana paikkana liikkumiselle. Jää aikuisten ratkaistavaksi, saako lapsi käyttää oivaltamiaan mahdollisuuksia etsiä, kokeilla ja keksiä erilaisia tapoja liikkua.

Työskentelytavat ja tehtävät, jotka ovat kannustavia ja lisäävät lasten välistä vuorovaikutusta, tukevat oppimista. Fyysisen aktiivisuuden ja liikunnan merkitys tulee ottaa huomioon toimintaa suunniteltaessa, jotta ne edistävät lapsen oppimista, terveyttä ja hyvinvointia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 9–10, 32.)

Harjoitusten leikinomaisuuteen tulee kiinnittää huomiota, koska motoristen taitojen oppiminen vaatii lapsilta paljon toistoja (Viholainen & Ahonen 2014, 258). Kasvattajan tulee tukea lasten omaehtoista liikkumista, mutta myös suunnitella, toteuttaa ja arvioida liikuntatuokioita. Liikuntatuokioiden suunnittelussa tulee ottaa huomioon riittävä vaihtelu ja monipuoliset sisällöt, jolloin tuokiot tukevat lasten kokonaisvaltaista kasvua ja kehitystä. Kasvattajan tulee suunnitella tuokiot niin, että niissä harjoitellaan vaihtelevasti eri motorisia taitoja, vaihdellaan ympäristöjä, välineitä ja ryhmittelyä. (Sääkslahti 2015, 174.)

Liikkumisen ja leikkimisen kautta lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Lapsien kiinnostuksen kohteet otetaan huomioon liikuntaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. (Opetushallitus 2014, 32, 37.) Lapsi on utelias ja aktiivinen, jolle ominaisia tapoja toimia ovat liikkuminen ja

leikkiminen. Lapsen mielipiteitä ja ehdotuksia liikunnasta tulee kuunnella ja huomioida, jotta lapsen osallisuus toteutuu. Lapsille tulee luoda tilanteita, joissa he voivat innostaa toisia ja oppia toisiltaan. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 18, 22.)

Liikuntatuokion aikana lapsilla tulee olla mahdollisimman vähän odottamista ja mahdollisimman paljon liikkumista. Lasten vertaisoppimista voi hyödyntää esimerkiksi yhdistämällä esiopetus ja ohjattu liikunta. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 28.) Kasvattaja tukee lapsen kehitystä, kun hän tarttuu tilanteeseen lapsilähtöisesti antamalla lapsen tai ryhmän vaikuttaa toteutushetkellä tapahtuvaan toimintaan (Sääkslahti 2015, 176).

Kun liikuntatuokion suunnittelee etukäteen, voi ottaa huomioon muun muassa turvallisuuteen ja välineiden saatavuuteen liittyviä seikkoja. Lisäksi on hyvä miettiä myös esimerkiksi ryhmän kokoa ja ikärakennetta, onko jollakin lapsella tarvetta erityiseen tukeen tuokion aikana, mitkä ovat tuokion tavoitteet ja millä sisällöillä niihin päästään, sekä kuinka kauan tuokioon on aikaa varattuna. (Sääkslahti 2015, 176.)

Liikuntatuokiota suunniteltaessa tulee päättää harjaannutettavat taidot ja suunnitellaan organisointi niin, että liikunnan määrä olisi mahdollisimman suuri jokaiselle lapselle. Lisäksi on hyvä etukäteen pohtia, mistä asioista antaa lapsille palautetta ja miten varmistetaan tuokiolle myönteinen ilmapiiri. (Opetushallitus 2016b, 32.)

4.4 Motorisen kehityksen yhteys kieleen

Motorisella kehityksellä on monia yhteyksiä kielen ja puheen kehittymiseen. Puheen kehitys alkaa esikielellisestä kommunikaatiosta, jossa tärkeä merkitys on motorisesti tuotetuilla eleillä ja osoittamisella. Kielen ja motoriikan ongelmat esiintyvät usein yhdessä. Uusien taitojen oppiminen on hidasta ja vaikeaa lapsilla, joilla on motorisia vaikeuksia. Liikkumaan kannustaminen tukee motorista kehitystä. Monipuolinen

liikunta kehittää taitoja, joiden varaan myöhempi motorinen kehitys rakentuu. (Viholainen & Ahonen 2014, 247, 257.)

Karkea- ja hienomotoriikan kehitys avaavat hermoratoja, jotka auttavat havaintotoimintojen kehittymistä, joka luo pohjan kognitiiviselle kehitykselle. Emotionaalista ja sosiaalista kehittymistä edistetään vuorovaikutuksellisissa tilanteissa, joita arkitoimet ja motoriikkaharjoitukset tarjoavat. (Vienola 2016, 167–168.)

Liikunnalla on suuri merkitys abstraktien kielellisten käsitteiden konkretisoinnissa, koska lapsi oppii sanojen merkityksiä kehollisten kokemusten ja toiminnan yhteydessä. Lapsella on toiminnassaan mukana kaikki astit, joten hänelle jää vahvoja muistijälkiä, jotka helpottavat asioiden muistamista ja mieliinpalauttamista esimerkiksi uusissa tilanteissa. (Numminen 2005, Pönkön & Sääkslahden 2016, 140 mukaan.) Kasvattaja voi konkretisoida sanojen merkitykset kehollisina kokemuksina, kun hän nimeää esimerkiksi kehonosia samaan aikaan liikunnan kanssa. Kasvattaja voi myös kannustaa lapsia kokeilemaan syy-seuraussuhteita liikunnan avulla, esimerkiksi kysymällä: ”Mitä tapahtuu, jos käytät enemmän voimaa ponnistukseen?” (Sääkslahti 2015, 99–100).

Mielekkäissä toiminnallisissa yhteyksissä lapsi oppii uusia sanoja aikuisen puheesta (Helenius & Korhonen 2010, 74). Tutkimusten mukaan liikunnalla on yhteys oppimiseen ja koulumenestykseen, koska liikunta vaikuttaa merkittävästi aivojen hyvinvointiin (Koivunen & Lehtinen 2015, 159).

5 RYHMÄ VARHAISKASVATUKSESSA JA ESIOPETUKSESSA

Jotta lapsi voi tuntea kuuluvansa joukkoon, ryhmän ilmapiiri on erittäin tärkeä lapsen viihtymisen ja psyykkisen hyvinvoinnin kannalta. Myönteistä ilmapiiriä tuetaan palautteella, joka on toisia huomioonottavaa ja arvostavaa. Jokainen lapsi on hyväksytty omana itsenään. Ryhmään tai joukkueeseen kuulumisen lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta. (Sääkslahti 2015, 109.)

Lapsi tarvitsee tunnetta kuulua johonkin ja pysyvyyttä. Tasapainoisen mielenterveyden kehityksen kannalta, tunne omaan ryhmään kuulumisesta on erityisen tärkeää. Ryhmän ilmapiiri lisää parhaimmillaan yhteenkuuluvuutta. Hyvä ilmapiiri myös välittää lapselle tunteen, että hän on tärkeä osa ryhmää. (Sääkslahti 2015, 165–166.)

Lapsen osallistumiseen ja toimimiseen vertaisryhmässä vaikuttavat ryhmän hyväksyntä ja torjunta, vuorovaikutustaidot, motivaatio ja vastuussa olevan aikuisen tuki. Lapset ovat kuitenkin temperamentiltaan erilaisia. On lapsia, jotka haluavat toimia ryhmässä aina kun se on mahdollista ja toisia ei muiden lasten seura kiinnosta niin paljon. Tavallisinta on, että lapsi viihtyy sekä ryhmässä, että omassa rauhassaan. (Koivunen & Lehtinen 2015, 179.)

Ryhmässä lapset voivat ottaa itselleen ja antaa toisilleen erilaisia rooleja, esimerkiksi vallankäyttäjää, kiusaaja ja pelleilijä (Koivunen & Lehtinen 2015, 40). Ryhmätilanteet ovat lapselle oiva paikka harjoitella vuorovaikutustaitojaan (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 32).

Ryhmässä leikkiessään lasten yhteisöllisyys kasvaa, he oppivat säätelämään tunteitaan ja huomioimaan toisten näkökulmia. Yhteisöllisyys vahvistaa myönteistä tunneilmastoa. Edellytys yhteisössä toimimiselle, on sosiaalisten taitojen oppiminen. (Opetushallitus 2016b, 28, 32.) Aikuisen malli on lapselle tärkeä, jotta lapsi voi oppia toimimaan ryhmässä toiset huomioonottavasti. Mitä pienempi lapsen ryhmä on, sitä helpompaa ja turvallisempaa hänen on hallita toimintaansa, tulla näkyväksi ja olla oma itsensä. (Mikkola & Nivalainen 2013, 19, 31.)

Muotoutuvan ryhmän vaiheessa usein yksi tai muutama lapsi haastaa kasvattajan taitoja ja sääntöjä. Lapset tarkkailevat kasvattajia ja pyrkivät miellyttämään heitä. Lasten välillä on jännitystä, lapset haluavat tulla hyväksytyiksi. Kuohuntavaiheessa yksittäiset lapset alkavat erottua ryhmästä ja vuorovaikutus lasten välillä lisääntyy. Ristiriitojen ratkaisussa lapset tarvitsevat kasvattajan ohjeita. (Koivunen & Lehtinen 2015, 46.)

Yhdenmukaisuusvaiheessa lapset kokevat tärkeäksi juuri tiettyyn ryhmään kuulumisen. Ryhmän ilmapiiri on vapautunut. Yksittäisten lasten taidot peittyvät helposti ryhmäkäyttäytymisen alle, joten kasvattajan tulee havainnoida ryhmää ja yksittäisiä lapsia. Hyvin toimivassa ryhmässä vastuu yhteisistä asioista jakautuu lasten kesken ja ryhmä koetaan turvalliseksi. Hajoavan ryhmän lapset voivat olla haikeilla mielin toiminnan päättymisestä ja kasvattajista saattaa tuntua, että ryhmään tuli uusi kuohuntavaihe. Lapset kuitenkin vain valmistautuvat ryhmän päättymiseen ja kasvattajan tulee toteuttaa selkeitä siirtymäriittejä. (Koivunen & Lehtinen 2015, 47.)

Turvallinen ilmapiiri liikuntatuokioiden aikana lapselle tulee ryhmää ohjaavan kasvattajan luomasta ilmapiiristä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 27). Kasvattaja tukee yhteisöllisyyden syntymistä yhteisillä leikeillä ja peleillä (Sääkslahti 2015, 109).

Kun ryhmän kasvattaja havainnoi ryhmäänsä, hän voi tulla tietoiseksi lasten välisestä vuorovaikutuksesta ja sosiaalisista suhteista. Hän voi myös löytää selityksiä lasten käyttäytymiseen ja tunnistettuaan käyttäytymistä ohjaavat prosessit, kasvattajalla on keinoja ryhmän toiminnan tukemiseen. Kasvattaja voi havainnoida lasten keskinäistä kommunikointia ja vuorovaikutuksen sävyä, ryhmärooleja ja kaverisuhteita, sekä ryhmän suhtautumista kasvattajiin ja ohjattuun toimintaan. Kasvattaja voi kiinnittää huomiota myös ryhmän kannustamistapoihin, ryhmähenkeen ja yhteenkuuluvuuteen, sekä ryhmän toimintaa ja hyvinvointia häiritseviin tai heikentäviin tekijöihin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 39, 47.)

Ryhmää havainnoidaan eniten kasvattajan ohjaaman toimintatuokion aikana, koska silloin lasten tulisi toimia annettujen ohjeiden mukaisesti, toisin kuin esimerkiksi vapaassa leikissä. Kasvattaja voi valita havainnoitavaksi kohteeksi esimerkiksi kuuntelutaidon, ohjeiden noudattamisen, tarkkaavaisuuden, muistin tai silmän ja käden yhteistyön. Havainnoimista voidaan tarkentaa kysymysten avulla, esimerkiksi ”Kuinka nopeasti lapsi reagoi ohjeisiin?” tai ”Kuinka lapsi reagoi muiden lasten toimintaan?”. Toimintatuokioita havainnoidessa tulee kiinnittää huomiota lapsien henkiseen läsnäoloon ja osallisuuteen, lapsien taitoihin ja keskittymiseen, sekä keskittymistä häiritseviin asioihin. (Koivunen & Lehtinen 2015, 51–52.)

6 OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

6.1 Toimintakertojen suunnittelu

Toiminnallinen opinnäytetyö tavoittelee käytännön toiminnan ohjeistamista, opastamista, toiminnan järjestämistä tai järjeistämistä ammatillisessa kentässä. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla esimerkiksi ammatilliseen käytäntöön suunnattu ohje tai tapahtuman toteuttaminen. Toiminnallisessa opinnäytetyössä yhdistyvät käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9.)

Toimeksiantajaksi toiminnalliseen opinnäytetyöhöni valikoitui Päiväkoti Satuvakka ja ryhmäksi Naavaset-ryhmä. Ryhmän lastentarhanopettaja piti aihealuetta hyvänä ja ehdotti ryhmäytymisen ottamista mukaan toimintaan, koska lapset eivät tunne hyvin toisiaan ja ryhmä on uusi. Koska ryhmässä oli 18 lasta, päätimme, että ryhmän työntekijät jakavat lapset kahteen pienryhmään, jotka molemmat osallistuvat toimintaan vuorollaan.

Pienryhmätoiminnassa koko ryhmälle tehty suunnitelma jakautuu ja eriytyy pienryhmätason suunnitelmiksi. Mitä isompi lapsiryhmä on, sitä hankalampi on ottaa huomioon lasten yksilölliset tavoitteet ja perheiden toiveet. Pienryhmätoiminta antaa perustan lasten havainnointiin ja arviointiin. Arvioinnista saatua tietoa käytetään pedagogiikan suunnittelussa. Lasten oppimiskokemuksista tulisi muodostaa kokonaisvaltaisia ja eri sisältöjä yhdistäviä teemallisia kokonaisuuksia. (Heikka, Hujala, Turja & Fonsen 2016, 56, 61.) Toimintakertojen kokonaisuudella isona teemana oli vuorovaikutus lasten välillä. Oppimiskokemuksista lapsille tuli kokonaisvaltaisia liikunnan kautta ja toimintakertoihin olin suunnitellut eri sisältöjä, joita voi harjoitella liikunnan avulla.

Kävin tutustumassa ryhmään ja viemässä kirjeen lasten kotiväelle ennen toiminnan aloitusta. Pääsin näkemään, kuinka ryhmä toimi aamupiirissään ja äidinkielen satuhetkessään. Ryhmän työntekijät kuvailivat ryhmää eloisaksi ja joskus riehakkaaksi. Ennen toimintakertojen suunnittelua,

hankin teoretietoja lasten motorisista taidoista, jotta osaisin suunnitella tarpeeksi haastavia harjoitteita lapsille. Otin myös selvää varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen suunnitelmista ja linjauksista. Ryhmän lapsiin ja työntekijöihin tutustuessani ja heidän kanssaan keskusteltuani sain arvokasta tietoa ryhmän lasten taidoista, haasteista ja tarpeista.

Lapsiryhmän pedagogiikka rakentuu suunnittelun ja arvioinnin avulla. Kasvattajalla tulee olla yleinen teoreettinen tieto lasten kasvusta ja oppimisesta, sekä oppimisen sisältöjä koskeva tieto. Isompien teemojen toteuttamisessa toiminta sovitetaan kullekin ikäryhmälle ja ryhmän yksilöille sopiviksi. Kasvattajan tulee päivittää ja arvioida teoreettista tietoa ja omaa pedagogista ajatteluaan. Lapsia tulee kuulla, jotta toiminnan sisällöt näyttäytyvät heille merkityksellisinä. (Heikka ym. 2016, 61–62.) Kun kasvattaja tuntee hyvin lapsen kehityksen, hän pystyy antamaan lapselle palautetta, joka kannustaa tai rohkaisee lasta toimintaan (Pönkkö & Sääkslahti 2016, 149).

Jokaista ohjattua liikuntatuokiota varten tarvitaan tuokiosuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan, mitä taitoja harjoitellaan ja mikä on tuokion sisältö. Organisointi tulee pohtia niin, että tuokion aikana liikkumista tulee eniten. Etukäteen tulee myös miettiä, kuinka positiivinen ilmapiiri tulee varmistettua, esimerkiksi mistä asioista antaa palautetta. Tuokion jälkeen suunnitelman toteutuminen arvioidaan ja siihen tehdään tarvittavia muutoksia. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016, 32.)

Lapsi saa liikkueessaan sisäistä palautetta eri aistiensa välityksellä. Kasvattajan tehtävänä on antaa ulkoista palautetta henkilökohtaisesti lapsen toimintaan liittyen ja yleisesti koko ryhmälle. Myönteinen palaute kannustaa, neutraali palaute on lähinnä reaktio tekemiseen ja kielteisen palautteen tarkoitus on ei-toivotun toiminnan loppuminen. (Sääkslahti 2016, 194–195.) Pysin tietoisesti antamaan lapsille paljon palautetta ja sitä kautta iloitsemaan onnistumisistaan. Palautteenannolla tavoittelin myös myönteistä ilmapiiriä.

Suunnittelin toimintakerrat etukäteen laatimalleni tuntisuunnitelmalomakkeelle. Yksi tuokio kesti noin puoli tuntia. Jokaisella toimintakerralla oli omat tavoitteensa, joiden pohjalta suunnittelin toiminnan. Lapset saivat itsekkin olla mukana suunnittelemassa tuokioiden sisältöä, esimerkiksi toivomalla leikkejä. Lapset saavat itse osallistua oppimisympäristöjen rakentamiseen ja toiminnan suunnitteluun, lapsilähtöisyys on kainuulaisen esiopetuksen lähtökohta (Opetushallitus 2014, 10, 14). Kasvattajalla tulee olla herkkyyttä tunnistaa ja havaita lasten aloitteita ja muuttaa tai suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti (Opetushallitus 2016b, 27).

Toimintaa ohjasin kuutena päivänä, yhteensä 12 tuokiota. Tiistaisin toimintakerrat olivat koulun salissa, jossa oli välineinä muun muassa palloja, vanteita, patjoja ja eri värisiä merkkejä. Torstaisin toimintakerrat olivat koulun kentällä ja halusin suunnitella toiminnan niin, että käytössä olisi mahdollisimman vähän välineitä, jotta toteuttaminen lapsilähtöisesti toisenakin ajankohtana ei vaatisi välineiden etsimistä tai kuljettamista kentälle. Varhaiskasvatuksessa kehitetään lasten välineenkäsittelytaitoja ja käsitellään erilaisista materiaaleista valmistettuja liikkumaan innostavia välineitä (Opetushallitus 2016b, 35).

Liikuntatuokioiden rakenteet kannattaa toteuttaa samanlaisina ja jokainen kasvattaja luo oman ryhmänsä tarpeita vastaavat rutiinit. Kun tuokio alkaa aina samoilla tutuilla alkurutiineilla, luo se lapsiin turvallisuuden tunnetta. Virittäytyminen toimintaan voi alkaa, kun lasten huomio on ohjaajassa. Ohjaaja johdattelee tuokion aiheeseen tai teemaan. Paikallaan istumiseen ei kannata käyttää liikaa aikaa. Virittäytymistä seuraa fyysisesti aktiivinen toiminta, jossa harjoitellaan eri taitoja leikkien ja pelaten. (Sääkslahti 2015, 178.)

Salissa toiminta alkoi aina alkupiirillä, jossa jokainen sai valita oman paikkansa. Kerroin alkavasta toimintakerrasta ja sen teemasta ja välineistä. Otimme myös aina ainakin yhden alkuleikin piirissä, jonka jälkeen aloitimme fyysisesti aktiivisemmän toiminnan. Ulkona aloitimme

myös piirissä, jossa leikimme aina saman alkuleikin, kannustuspiirin. Annoin myös ohjeet ensimmäiseen toimintaan piirissä.

Toiminnan aikana lasten hengityksen tulisi kiihtyä, sykkeen nousta ja vireystilan voimistua, joten tuokio on hyvä päättää loppurauhoittumiseen tai rentoutumiseen, sekä loppukeskusteluun. Loppukeskustelussa voidaan miettiä, mitä tehtiin, opittiinko uutta, mikä oli kivaa tai hankalaa. Liikuntatuokio on hyvä lopettaa loppurutiineihin. (Sääkslahti 2015, 178.)

Fyysisesti aktiivisen osuuden jälkeen oli salissa loppurentoutuksen vuoro, joka liittyi jollain tapaa aina toimintakerran teemaan. Se tehtiin aina pareittain tai kolmestaan. Rentoutuksen jälkeen kävimme pienen loppukeskustelun toimintakerran sisällöstä, jonka jälkeen koitti loppurutiinit. Niitä olivat osallistumismerkkien laitto passiin ja loppuhuuto. Ulkona loppurentoutuksen sijaan oli loppuleikkinä kädenpuristuspiiri, joka vaati lapsia rauhoittumaan paikoilleen. Loppurutiinit olivat ulkona samat kuin sisällä.

Koska esiopetuksen aikana harjoitellaan käsitteitä, luokittelua ja kuuntelun taitoa, halusin sisällyttää toimintakertoihin niitä. Kahdella tiistain toimintakerralla oli teemana jokin kielen kehitystä tukeva teema ja kerran teemana oli motoriikan kannalta hyvä väline, pallo. Palloleikit tarjoavat lapsille karkeamotorisen perustan hienomotoriikalle, koska palloa käsitellessään lapsi tarvitsee hermostollisen säätelyn lisäksi voimansäätelyä (Sääkslahti 2015, 203).

Valitsin leikkejä, jotka tukevat lasten välisiä suhteita ja kohottavat ryhmän ryhmähenkeä ja yhteisöllisyyttä. Halusin ulkokerroille paljon sääntöleikkejä, koska esiopetusikäiset lapset pitävät niistä. Suunnittelin toimintakerrat niin, että lapset pääsevät eri tavoilla olemaan toistensa kanssa vuorovaikutuksessa, mutta samalla myös liikkumaan. Toimintakerroilla lapset liikkuvat leikeissä yksin, parin kanssa ja koko ryhmänä, koska Opetushallituksen (2016b, 35) mukaan lasten tulee saada kokemuksia liikkua yksin, pareittain ja ryhmänä.

Lasten kielen ja muistin kehittymisen kannalta päätin, että toimintakertojen lopussa lapset saavat osallistumismerkkin liikuntapassiinsa (Liite 12). Passista lapset voivat seurata muun muassa, kuinka monta kertaa oli vielä jäljellä ja merkin kuva auttaa muistamaan, mitä toimintakerralla teimme. Lisäksi lapset näkivät passistaan, jos eivät osallistuneet kaikkiin kertoihin. Halusin, että toimintakerroista muodostuu kielen kehitystä tukevia jo ennen varsinaisen toiminnan alkua, niinpä esimerkiksi pukuhuoneessa vaatteidenvaihtotilanteiden aikana menin juttelemaan lasten kanssa menneistä ja tulevista toimintakerroista. Kuten Alijoki (2010, 81) on todennut, perushoitotilanteet tulee käyttää lasten käsitevarastojen kartuttamiseen.

Toimintakertojen arviointi tapahtui itsearviointin ja ryhmän työntekijälle tekemäni havainnointilomakkeen avulla. Havainnoitaviksi asioiksi kirjasin lomakkeeseen toimintakertojen tavoitteiden mukaisia asioita. Havainnointilomakkeet löytyvät liitteinä.

6.2 Värien maailmassa

Ensimmäinen toimintakerta (Liite 2) toteutui koulun salissa 6.9.16. Tunnelma lasten kesken oli iloisen odottava. Toimintakerran tavoitteina olivat tutustuminen, yhteisten sääntöjen luominen, nimien opettelu, sekä myönteinen ja kannustava ilmapiiri. Teemana oli värit. Valitsin värit teemaksi, koska värien luokittelua on hyvä harjoitella ja värien kautta keskustelun avaaminen uudessa tilanteessa on helpompaa. Eriväriset liikuntavälineet antavat mahdollisuuden välineiden luokitteluun värien perusteella (Pönkkö & Sääkslahti 2016, 147).

Sosiaalisen käyttäytymisen perustana ovat sopimukset tai säännöt, joten niiden olemassaolo, tietoiseksi tekeminen ja niiden mukaan toimiminen ovat päiväkotiryhmässä merkityksellisiä. Säännöt tulee sopia yhdessä kaikkia kuunnellen, jolloin ne sitouttavat niiden noudattamiseen. (Vienola 2016, 174.) Halusin, että keskustelemme säännöistä yhdessä, jotta lapset muistaisivat paremmin noudattaa niitä.

Lapsille tulee tarjota mahdollisuuksia harjoitella puhumista ja muiden kuuntelua erilaisissa tilanteissa, sekä kertomaan, keskustelemaan ja muistamaan kuulemansa. (Opetushallitus 2016a, 33.) Aloitimme tuokion alkupiirillä, jossa jokainen lapsi sai kertoa nimensä ja lempiväriinsä, sekä väri etsittiin ympäristöstä.

Alkupiirissä pystyi havainnoimaan, kuinka hyvin lapset tunnistivat värejä ja oliko lempiväri kertominen helppoa vai vaikeaa. Värien etsiminen ympäristöstä herätti muidenkin lasten mielenkiinnon ja se kehitti myös lasten muistia. Lapset auttoivat toisiaan, jos joku ei löytänyt lempiväriään ympäristöstä. Värejä etsittäessä oli helppoa huomata, kuinka osa lapsista heti yritti etsiä väriä ja toiset eivät niin innokkaina tarkkailleet ympäristöä.

Alkupiirissä tunnelma oli odottava ja siinä lähinnä istuttiin, jatkossa alkupiiriinkin tulee aina liikuntaa, jotta turhaa istumista ei tule liikuntatuokioon. Paikanmerkit helpottivat lapsia pysymän paikoillaan ja kuuntelemaan kaveria. Tutustuminen lapsiin lähti hyvin käyntiin ja osa lapsista kertoi vuorollaan muutakin kuin lempiväriinsä.

Lapset olivat ensimmäistä kertaa salissa, joten olin suunnitellut, että keksimme yhdessä sääntöjä saliin. Niitä lasten oli vaikea keksiä uudessa paikassa. Kerroin kuitenkin muutamia turvallisuuteen liittyviä sääntöjä. Lapset kuuntelivat säännöt avoimesti, mutta itse eivät keksineet lisää, joten säännöistä yhdessä keskustelun kautta päättäminen ei onnistunut. Tuokion aikana kuitenkin huomasin, että sääntöjä noudatettiin.

Lapset palauttivat, eli luokittelivat paikanmerkit värien mukaan pinoihin, ja aloitimme ensimmäisen fyysisesti kuormittavan leikin. Leikissä musiikki soi ja sai juosta tai liikkua lasten keksimällä tavalla. Kun musiikki loppui, annoin tehtävän, esimerkiksi peukku keltaiseen. Saliin olin laittanut eri värisiä esineitä ja liikuntavälineitä. Kaikki ymmärsivät säännöt ja lapset keksivät itse tapoja liikkua ja myöskin musiikin tauottua he keksivät tehtävän, esimerkiksi pää siniseen. Leikin jälkeen osa lapsista oli hengästyneitä ja kaikilla tuntui olevan hauskaa.

Valitsin kyseisen juoksuleikin, jotta lapset pääsevät purkamaan energiaansa ja samalla harjoittelemaan uudessa tilassa juoksemista. Leikissä oli mukana värit, jotka piti löytää ympäristöä havainnoimalla. Lisäksi piti tunnistaa kehonosa, jolla koskettiin kerrottuun väriin. Lasten hienomotorisia taitoja ja kykyä hahmottaa tilaa ja suuntia tuetaan leikkien ja harjoitusten avulla (Opetushallitus 2016a, 33).

Leikin aikana lapset joutuivat ottamaan huomioon muut lapset, juostessa piti katsoa, ettei törmää ja mihin suuntaan voi juosta. Leikin aikana pystyi havainnoimaan lapsia, muun muassa miten he noudattivat sääntöjä ja millaista oli vuorovaikutus heidän välillään juostessa. Juoksun aikana oli huomattavissa, että kaikki lapset eivät ole tottuneet ryhmäliikuntaan ja sen aikana voi käyttää hyväkseen vuorovaikutusta myös negatiivisesti, esimerkiksi pukkaamalla tai koskemalla muihin. Itse pystyin reagoimaan siihen niin, että sammutin musiikin aina kun lapset olivat kauempana toisistaan ja eivät ylettyneet koskemaan toisiinsa. Muistutin myös, että juostaan niin, ettei osu kaveriin. Lasten huomion sai tekemiseen, kun he saivat keksiä liikkumistapoja ja tehtäviä. Lapset eivät vastustaneet ohjeita ja kun joku keksi tavan liikkua, niin kaikki innostuivat heti.

Toisessa leikissä, väriviestissä, kohotettiin ryhmähenkeä ja harjoiteltiin kannustamaan kaveria. Jaoin lapset joukkueisiin ja viestinä he hakivat salin toisesta päästä oman joukkueen värisiä esineitä. Lapset oivalsivat hyvin, että juoksevaa kaveria voi kannustaa ja keksivät myös oivia kannustamisen tapoja: peukun näyttäminen, taputtaminen ja nimen huutaminen. Kannustamisen aikana oli helppo huomata lapsia, jotka eivät innostuneet kannustamisesta, mutta seurasivat kyllä kaverin suoritusta. Myös ryhmien välillä oli eroa kannustamisen ja ilmapiirin suhteen. Toisessa ryhmässä oli enemmän kannustamista ja toisessa ilmapiiri oli minä-keskeisempi. Oli hyvä nähdä kaksi erilaista ryhmää samaa leikkiä leikkimässä ja toimintakerran jälkeen pohdin keinoja, kuinka toiselle ryhmällekin saisi enemmän kannustusta ja luonnollisesti. Otan jatkossa lisää kannustusleikkejä.

Valitsin leikin, jossa tunnistetaan oman joukkueen väri ja kannustetaan kaveria, koska leikki tukee luokittelua ja opettaa lapsia toimimaan yhdessä ja tukee yhteisöllisyyden muodostumista. Lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät liikkumisen ja leikkimisen myötä (Opetushallitus 2016a, 37). Kuten Sääkslahti (2015, 109) on todennut, yhteiset leikit ja pelit tukevat yhteisöllisyyden muodostumista ja ryhmään tai joukkueeseen kuulumisen lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta.

Seuraavaksi lapset valitsivat itselleen suunnilleen samanpituisen parin. Tässä pienessä tehtävässä lapset pääsivät mittaamaan toisiaan suhteessa itseensä ja olivat vuorovaikutuksessa keskenään. Tehtäväksi annoin pareille hakea sinisen patjan ja tuoda se keskelle piiriin. Pienellä avustuksella kaikkien patjat olivat piirissä. Huomasin, että joidenkin lasten on haastavaa toimia yhdessä parin kanssa, vaikka kyseessä ei ollut patjan hakua suurempi tehtävä. Päätin, että teemme jokaisella tiistain kerralla saman tehtävän ennen rentoutusta. Kasvattaja ohjaa lapsia kokeilemaan erilaisia työtapoja ryhmässä, pareittain ja yksin (Opetushallitus 2016a, 28).

Loppurentoutuksena tehtiin pareittain maalaus parin selkään, käsiin, päähän ja jalkoihin. Pari kertoi maalatessaan kädellään tai sormellaan, mitä väriä käytti. Lapset nauttivat, kun saivat olla maalattavina. Värien kertomiseen kannustin, koska se meinasi useilta lapsilta unohtua. Rentoutuksen aikana pystyi hyvin havainnoimaan pareina olleiden lasten vuorovaikutusta. Valitsin loppurentoutuksen, koska siinä lapset pääsivät kertomaan kaverilleen, mitä värejä käyttivät ja vuorovaikutusta lasten välillä oli myös kosketus. Liikuntatuokio on tarpeellista päättää loppurauhoittumiseen, jotta ylivireinen tila ei jää lapsilla päälle (Sääkslahti 2015, 178).

Loppupiirissä muisteltiin yhdessä, mitä tuokion aikana tehtiin ja koska seuraava kerta on, keskustelu tuki lasten muistia. Lapset olivat etukäteen askarrelleet liikuntapassit valmiiksi. Kun jaoin merkkejä passeihin, lapset odottivat jännittyneinä ja olivat mielissään merkeistä. Merkin kuva muistuttaa lapsia, mitä toimintakerralla tehtiin. Unohdin ottaa

loppuhuudon, joka jäi harmittamaan, kun se olisi ollut hyvä ryhmähengen kohotus loppuun. Lapset saivat keksiä, kuinka salista poistutaan.

Lopussa eräs lapsi kommentoi ”Mä haluan lissää!”

Mukana toiminnassa oli ryhmän työntekijä, joten pystyimme ohjaamaan luontevasti tilanteissa, joissa esimerkiksi joku lapsi ei tiennyt mitä tehdä, tai oli liian levoton. Työntekijästä oli iso apu, koska ryhmät olivat uudessa tilassa ja tilanteessa uuden ohjaajan kanssa. Loppurentoutuksessa toinen ohjaaja pystyi kontrolloimaan osaa, ja minä osaa, jolloin lapset saivat enemmän palautetta ja huomiota.

Itselleni jäi toimintakerroista hyvä mieli ja tunne, että lapsilla oli mukavaa. Jatkossa ohjeidenannon selkeyteen tulee kiinnittää enemmän huomiota ja näyttää enemmän, kuinka toimitaan. Ilmapiiri oli ryhmässä erilainen. Ensimmäisessä ryhmässä tavoiteltu myönteinen ja kannustava ilmapiiri toteutui, mutta toisessa ryhmässä ilmapiiri oli osittain viileämpi.

Lasten nimien opettelu on minulle yleensä helppoa, ja ensimmäisen toimintakerran jälkeen muistiini jäi monen lapsen nimi. Ryhmän lapset osasivat jo toistensa nimet.

Havainnointilomakkeen (Liite 8) avulla halusin saada tietoa ryhmän suhtautumisesta ohjaajaan ja toimintaan, ryhmän vuorovaikutuksesta ja yhteishengestä, toimintakerran ilmapiiristä, ohjeiden ja sääntöjen noudattamisesta ja siitä, että miten sääntöjen keksiminen näyttäytyy ulkopuoliselle. Yhteishengen kannalta merkityksellisenä pidin tietoa siitä, kannustivatko lapset toisiaan. Valitsin havainnointilomakkeeseen nämä asiat, koska pidin niitä tärkeinä, kun ohjasin ryhmiä ensimmäistä kertaa. Havaintojen pohjalta pystyin myös kehittämään ja suunnittelemaan tulevia toimintakertoja.

6.3 Yhteistyötä ulkona

Toinen toimintakerta (Liite 3) toteutui 8.9.16 koulun kentällä. Tavoitteena olivat tutustuminen, sääntöjen laatiminen ulos ja ryhmän yhteistyön harjoittelu. Ilmapiiri ryhmissä oli innokas, kun lähdimme kohti kenttää.

Alkupiirissä vuorovaikutusta tukivat oman nimen ja mieluisan ulkoleikin kertominen. Toisen ryhmän kanssa piirsimme maahan paikanmerkit, jotta omalla paikalla pysyminen olisi helpompaa. Huomioin lasten osallisuuden, kun muutamat lapset halusivat leikkiä hippaa (ryhmä 1) ja sutta ja lammasta (ryhmä 2). Kerroin, että voimme leikkiä kannustuspiirin jälkeen.

Kannustuspiirissä yksi lapsi kerrallaan kiertää piirin ja muut taputtavat ja sanovat hänen nimeään. Suurin osa kannusti nimellä ja taputtaen, osa jommallakummalla tavalla. Kaikki juoksivat piirin ympäri hymyssä suin. Ilmapiiri oli myönteinen ja leikkejä odottava. Itse kannustin mukana, koska Sääkslahden (2015, 223) mukaan lapset ovat fyysisesti aktiivisempia, kun aikuinen kannustaa liikuntaleikissä. Valitsin leikin, koska toisten kannustaminen lisää yhteenkuuluvuuden tunnetta ja leikissä pääsi purkamaan myös energiaa.

Päätin toisen ryhmän kanssa, että emme enää juttele säännöistä, koska lapset olivat malttamattomia aloittamaan hipan, johon näytin rajat. Toisen ryhmän kanssa kertosimme, mitä sääntöjä oli sisällä ja mitä voisi olla ulkona. Eräs lapsi osasi kertoa sisältä säännöt. Ulkosäännöiksi eräs lapsi sanoi ”rajojen ulkopuolelle ei saa mennä”, jonka jälkeen kerroin, että leikeissä voi olla rajoja, joita ei saa siis ylittää. Lapset myös tiesivät pihan rajat, ja että esimerkiksi autotielle ei saa mennä.

Hippaleikin tavoitteena oli, että kaikki noudattavat leikin sääntöjä. Säännöt ovat peruste liikuntaleikkien onnistumiselle, joten osallistujien tulee sitoutua niihin (Sääkslahti 2015, 198). Lapset olivat innoissaan leikeistä ja sääntöjä noudatettiin hyvin.

Susi ja lammas- leikissä lapset auttoivat, jos joku ei muistanut toisten nimiä. Lapset olivat innokkaita leikkimään. Lasten juoksunopeuksissa

huomasin eroja. Myös joillain oli hankaluuksia pysähtyä, kun sai toisen kiinni, tästä johtuen muutamia kaatumisia ja törmäyksiä tapahtui.

Seuraavaa juoksuleikkiä varten tulee muistuttaa, että oma vauhti pitää hallita ja nätisti ottaa kaveri kiinni, ettei sattuisi. Leikissä oli helppoa ja luonnollista antaa palautetta hienoista suorituksista ja kannustaa lampaita juoksussa. Ilmapiiiri ei ollut kilpailuhenkinen, vaikka muutama törmäys tapahtuikin.

Hipan/ Susi ja lammas- leikin jälkeen aloitimme tuo minulle- leikin, jossa lapset toivat innokkaina minulle pyytämiäni asioita ja saivat itsekin keksiä, mitä hakevat. Minulla oli kaksi ämpäriä, joihin lapset laittoivat tuomansa asiat. Lapset auttoivat muutamasti pyynnöstäni toisiaan, kun joillain kesti kauemmin löytää asiat.

Taideteoksen tekeminen osoittautui haastavaksi, niin kuin olin ennalta odottanutkin. Lähes kaikki alkoivat tehdä omaa teostaan, joten pyysin erästä lasta tuomaan syöttölautasen alustaksi kentän laidalta ja autoin lapsia alkuun taideteoksen kanssa.

Ryhmä 1 lapset kasasivat syöttölautaselle ”salaatin”, koska voikukanlehtiä oli niin paljon. Huomasin, että yhteistyö ei vielä suju tuollaisessa tehtävässä ilman aikuisen vahvaa tukea. Vaikka useampi lapsi on reipas puhumaan ja kertomaan esimerkiksi leikkien sääntöjä, niin tässä hekään eivät osanneet ottaa johtajan roolia. Taideteos saatiin kuitenkin aikaiseksi.

Ryhmä 2 kanssa tuo minulle- leikki sujui rauhallisemmin kuin ensimmäisellä ryhmällä, enkä valinnut voikukanlehtiä tällä kertaa. Lapset toimivat keskittyneemmin ja taideteos tehtiin syöttölautaselle. Autoin lapsia kyselemällä, mitä mihinkin voisi laittaa, joka auttoi lapsia hahmottamaan taideteosta paremmin.

Ryhmä 1 kanssa loppupiiiri muodostettiin syöttölautasen ympärille ja kerroin idean kädenpuristuksen lähettämiseen. Harjoittelimme sitä, ja sitten lapset sulkivat silmänsä ja kädenpuristus kiersi molempiin suuntiin. Oli kiva seurata lasten ilmeitä, kun he odottivat, koska puristus tulee. Ryhmälle 2 piirin muodostaminen oli vaikeampaa kuin ensimmäiselle

ryhmälle ja varsinkin toisen kädestä kiinnipito ja ohjeiden kuuntelu tuntuivat olevan haasteellista, ja ilmapiiri oli levoton. Kun sain kerrottua ohjeet, kädenpuristus kiersi kuitenkin hyvin ja lapset keskittyivät odottamaan sitä.

Kädenpuristuspiirissä pystyin havainnoimaan, että vilkkaatkin lapset odottivat jännittyneinä, koska puristus tulee omalle kohdalle. Harjoite tuki ryhmän yhteishenkeä, kun kaikki saivat olla mukana. Myös tapa tehdä kädenpuristus kertoi vuorovaikutussuhteista; tekikö lapsi toiselle puristuksen liian kovaa ja kauan, vai rauhallisesti ja sopivalla voimakkuudella.

Loppuun jaoin osallistumismerkkit passeihin. Tutkimme lasten passeista, monesko kerta nyt oli, ja montako kertaa on jäljellä ja kuinka kuvan hiekkalelut liittyivät tämän kerran teemaan. Loppuhuudoksi valittiin lasten keksimä huuto ja lapset olivat huudosta innoissaan ja se muodostui hyväksi päätökseksi kerralle. Loppuhuudon teimme pienessä piirissä ja laitoimme oikeat kädet piirin keskelle. Vasempaan käteen tuli liikuntapassi. Näin harjoittelimme nimeämään ja tunnistamaan oikean ja vasemman käden, joka Pönkön ja Sääkslahden (2016, 142) mukaan kuuluu 6–8 -vuotiaiden motorisiin taitoihin.

Taideteoksen tekeminen oli haasteellista molemmille ryhmille. Olin etukäteen varautunut siihen. Syöttölautanen auttoi, kun oli alusta, jolle lapset kasasivat tuomansa asiat. Yhteistyötä pitää kuitenkin harjoitella lisää. Oli helpompi varautua lasten välisiin suhteisiin, kun vähän jo tunsin lapsia. Alkupiirissä vaihdoin yhden lapsen paikkaa, jotta hän ei ole liian lähellä toista lasta, jolloin molemmat kuuntelivat ohjeita paremmin.

Havainnoitaviksi asioiksi kirjasin havainnointilomakkeeseen (Liite9) samoja asioita, kuin ensimmäisellä kerralla, jotta saisin tietoa, kuinka lapset esimerkiksi suhtautuvat minuun jo tutumpana aikuisena ja kuinka he innostuvat kannustamaan toisiaan, kun sitä on jo harjoiteltu. Halusin myös havaintoja sääntökeskustelusta, mutta sitä keskustelua emme edes toisen ryhmän kanssa tehneet.

6.4 Pallon kanssa puuhailu

Kolmas toimintakerta (Liite 4) toteutui 13.9.16 koulun salissa. Kolmannen toimintakerran tavoitteina olivat yhteistyön kehittyminen, vuorovaikutus parin kanssa ja ryhmän kesken, sekä pallonkäsittelyn harjoittelu. Lapset odottivat innokkaina saliin pääsyä ja toiminnan alkua ja olivat puhuneet toiminnasta torstain jälkeen, mikä oli kiva kuulla. Olin piilottanut pallot alkupiirin keskelle, joten lapset tulivat hieman jännittyneinä saliin ja malttoivat etsiä paikan itselleen. Yksi lapsista sai paljastaa pallot. Osa lapsista puhui paljon, mutta malttoivat kuitenkin alkaa kuunnella ohjeita.

Mutamille lapsille aloillaan olo tuntui olevan vaikeaa, mutta se ei haitannut alkupiirin leikin kulkua. Leikissä lapset sanoivat kaverin nimen ja vierittivät ja toisella kierroksella heittivät pallon hänelle. Kaikki keskittyivät, kun pallo tuli omalle kohdalle. En tietoisesti ollut komentamassa lapsia olemaan paikoillaan, koska he olivat kyllä valppaina, kun kuulivat oman nimensä.

Alkupiirin pallonkäsittelyleikeissä lapset keskittyivät siihen, että saivat vieritettyä tai heitettyä pallon kaverille. Nimen sanominen ja sen jälkeen vasta pallon heittäminen oli joillekin haastavaa, kun keskittyminen meni heiton kohdistamiseen ja siihen, saako kaveri kiinni.

Nimien kertaaminen ja sanominen osoittautuivat hyväksi. Valitsin alkupiiriin pallonkäsittelyleikkejä, koska Sääkslahden (2015, 203) mukaan ne tarjoavat lapselle karkeamotorisen perustan hienomotoriikalle. Lisäksi lapset olivat keskenään vuorovaikutuksessa, kun sanoivat toistensa nimiä ja vierittivät tai heittivät pallon toisilleen. Vuorovaikutus lasten välillä oli iloista ja kannustavaa. Lapset huomauttivat toisiaan, kun pallo meinasi karata piiristä, mutta tekivät sen ystävällisesti.

Pallon siirto ilman käsiä piirissä oli haasteellista, koska meitä oli niin vähän ja jalat osuivat piirin keskellä toisiinsa, joten jälkimmäisen ryhmän kanssa en ottanut sitä ollenkaan.

Pallorallista lapset tykkäsivät ja harjoite oli hyvä, koska lasten piti tarkasti seurata, koska pallo tulee omalle kohdalleen. Lasten välillä ilmapiiri ja vuorovaikutus oli innostunutta ja kannustavaa, ja lapset puuttuivat heti toisten toimintaan, jos pallo ei esimerkiksi käynyt kaikilla vuorollaan. Lapset myös pahoittivat mielensä, kun huomasivat, jos joku ei noudattanut leikin sääntöjä.

Lapset ryhmässä 1 valitsivat x-hipan leikiksi, jota seuraavaksi leikimme. Kertasimme säännöt ja lapset leikkivät innokkaina, kovaa juosten. Leikissä oli kaksi hippaa ja vaihdoimme hippoja kertaalleen, jotta mahdollisimman moni pääsi hipaksi. Muutamalla lapsella meni pelastaessa x-hippa ja banaanihippa sekaisin, jolloin tein uuden näytön, kuinka x-hipassa pitkään pelastaa. Lapset olisivat halunneet leikkiä vielä kaikkia muitakin hippaleikkejä, mutta kerroin, että tänään harjoitellaan myös parin kanssa toimimista pallon kanssa.

Ryhmä 2 toivoi leikiksi Sutta ja lammasta. Se oli hyvä leikki nimien kertaamisenkin vuoksi. Tähän juoksuleikkiin sali oli ehkä hieman liian pieni, kun jarrutusmatkaa ei jäänyt tarpeeksi. Kertasin, että lammas pitää ottaa varovasti kiinni ja salissa juostessa pitää seiniin törmäämistä varoa. Seuraavalla kerralla pelialuetta pitää pienentää, jotta lapset ehtivät jarruttaa hyvin ennen lavaa. Lapset tykkäsivät leikistä ja kannustivat juoksevia lampaita. Lapset elivät leikissä mukana myös eleillään ja ilmeillään. Vuorovaikutus leikin aikana oli myönteistä ja lapset nauttivat, kun pääsivät yksi kerrallaan juoksemaan.

Lapset onnistuivat hyvin valitsemaan parin itselleen peukaloitaan vertaamalla. Pieni harjoite tuki lasten välistä vuorovaikutusta ja lapset olivat innokkaita vertailemaan peukaloitaan. Kun parit pitivät toisiaan käsistään kiinni, he saivat pallon minulta.

Pallo välissä -harjoitteita teimme salin päädystä puoleen väliin siniselle viivalle ja takaisin päytyyn. Leikissä annoin ohjeen, mihin pallo piti laittaa, esimerkiksi selkien väliin, ja lapset yhteistyössä kokeilivat, kuinka pallon kuljetus onnistui. Parin kanssa yhteistyö sujui pääosin hyvin ryhmässä 1.

Parit etenivät eri tahtiin, joka toi minulle haastetta ryhmän ohjaamisessa. Sain kuitenkin kaikki aina kuuntelemaan ohjeet ja niiden mukaan kaikki yrittivät toimia. Lapset keksivät, että palloa voi kuljettaa päiden välissä.

Joidenkin lapsien oli haastavaa ottaa huomioon, kuinka oma kävelyvauhti vaikuttaa pallon pysymiseen esimerkiksi selkien välissä. Jos pallo tippui, niin pohdimme joidenkin kanssa syytä, miksi pallo ei pysy matkassa. Yleensä syynä oli toisen liian kova vauhti. Osa pareista jaksoi keskittyä toden teolla ja he onnistuivat kaikissa tehtävissä. Annoin paljon positiivista palautetta, jonka voimalla kaikki jaksoivat yrittää. Eräs lapsi sanoi, että on liian vaikeaa, jolloin kerroin, että ei voi osata kaikkea ensimmäisellä kerralla ja nyt harjoitellaan. Vuorovaikutus parien välillä oli suurimmaksi osaksi sanatonta yhteistyötä. Kasvattajan antama myönteinen palaute vahvistaa ryhmän ilmapiiriä ja tunnetta liikuntatehtävän onnistumisesta (Sääkslahti 2015, 195).

Ryhmällä 2 pallo välissä -leikki sujui yllättävän hyvin ja eräs pari, joka ei meinannut alkaa yhteistyöhön yllätti toimivuudellaan. Lapset kokeilivat pallon kuljetusta jalkojensa välissä. Joidenkin lasten oli vaikea hahmottaa, että kuljettamiseen tarvitaan kaksi lasta, joiden väliin pallo tulee. Yhteistyö lasten välillä sujui kohtalaisesti ja vuorovaikutus oli positiivista.

Loppupöytäkirjassa lapset tekivät toisilleen pallohieronnan, joka sujui hyvin. Ohjeistin ja näytin, kuinka pallo pyörii mukavasti kämmenen ja selän välissä, ilman kovaa voimaa. Paria lasta muistutuin hellyydestä ja siitä, että kaveria pitää hieroa kevyesti. Vuorovaikutus lasten välillä oli iloista ja lempeää ja toista kunnioittavaa. Lapset jopa kinastelivat, kumpi saa ensin olla hierottavana. Lapset nauttivat, kun toinen hieroo. Riehakkaimmatkin lapset pötköttivät ja heillä meni silmät kiinni. Merkkien laitto passiin oli lapsille jo tuttua ja ei enää niin jännittävää. Tutkimme, mihin kohtaan passia uusi merkki laitetaan ja monesko kerta nyt oli meillä yhdessä. Laskimme, montako kertaa oli vielä jäljellä. Loppuhuutoon kaikki innostuivat ja lapset muistivat huudon, sekä tunnistivat oikean ja vasemman käden.

Toimintakerran ilmapiiri oli alkuun riehakas, koska lapset olivat todella innoissaan salivuorosta. Ryhmien yhteishenki oli hyvä ja lapset puuttuivat siihen, jos joku ei noudattanut sääntöjä. Ohjaajana toimintakerran aika tuntui todella lyhyeltä ja juoksemista olisi ehkä pitänyt olla enemmän.

Havainnointilomakkeella (Liite 10) halusin havaintoja ryhmän suhtautumisesta toimintaan ja ohjaajaan, toimintakerran ilmapiiristä, lasten välisestä vuorovaikutuksesta leikkien ja alkupiirin aikana, yhteistyöstä parin kanssa, sekä sääntöjen ja ohjeiden noudattamisesta. Pidin näitä asioita tärkeinä, koska tiesin ryhmien kehittyvän ja muuttavan suhtautumistaan ohjaavaan aikuiseen, joka voi myös vaikuttaa ilmapiiriin ja lasten väliseen vuorovaikutukseen. Parityöskentelystä halusin havaintoja, koska tavoitteena oli yhteistyön kehittyminen ja vuorovaikutus parin kanssa, enkä itse pystyisi ohjatesani havainnoimaan kaikkia pareja tai lapsia.

6.5 Löydetäänkö leijonaa?

Neljäs toimintakerta (Liite 5) toteutui koulun kentällä 15.9.16. Kerran tavoitteena olivat yhteinen hauskanpito, ryhmän yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittyminen, sekä lasten osallisuus. Lapsista näki, että olin heille jo tuttu ohjaaja ja toimintakerran alusta asti muutama lapsi testasi rajoja käyttäytymisellään.

Ensimmäisten ryhmän toimintakertojen jälkeen voi seurata kuohuntavaihe, jolloin vuorovaikutusta kuvaa konflikti ja jakautuminen erilaisiin mielipidettään ilmaiseviin ryhmäytymiin. Oppilaat testaavat toisiaan, opettajaa ja pyrkivät ilmaisemaan yksilöllisyyttään. (Rovio 2007, 176.)

Lasten osallisuus toimintaan tarkoittaa, että lapset pääsevät mukaan toimintaprosessin eri vaiheisiin: esittävät ideoitaan, suunnittelevat ja arvioivat toimintaa ja tiloja, sekä tekevät valintoja ja päätöksiä. Osallisuus konkretisoituu toimintaprosesseissa ja osallisuudentunteessa. (Turja 2016, 49–50.) Toimintakerroissani osallisuuden mahdollisuus oli lähinnä leikkien valintana ja siinä, että kysyin lapsilta, oliko leikki kiva.

Alkupiirissä leikimme nimikyykkyä, joka oli haastavaa ja lapset eivät meinanneet jaksaa keskittyä ja muutamat eivät halunneet toimia leikin sääntöjen mukaan. Halusin saada lapset osallisiksi leikkiin, joten lapset saivat itse sanoa nimiä, joka tuki myös lasten välistä vuorovaikutusta. Muutamat halusivat sanoa nimiä, mutta koin, että ujoimmat eivät uskaltaneet ottaa sitä roolia uudessa leikissä. Nimien sanominen oli lapsista kivaa ja jännittävää, ja oli mukava nähdä, kun lapset hokkasivat, milloin pitää mennä kyykkyyn.

Päätin ottaa kannustuspiirin ennen oksaleikkiä, koska kannustuspiirissä myös ujoimmat pääsevät vuorollaan ”esiintymään”. Kannustuspiirissä lapset muistivat kannustamisen tapoja ja kannustivat kavereitaan. Lapset eivät keksineet muita tapoja kiertää piiri kuin juosten.

Oksaleikistä kaikki innostuivat ja tekivät ohjeiden (Liite 5) mukaan. En ollut ajatellut, että tässä leikissä ”yleisö hurraa” -kohdassa lapset voivat tahallaan töniä toisiaan. Kertasin, että pitää muistaa, ettei saa leikkiessään satuttaa muita. Leikki tuki lasten välistä vuorovaikutusta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Leikki purki myös hyvin lasten energiaa.

Leijonan metsästykseseen olin tehnyt etukäteen kuvakortit (Liite 13) laulun (Liite 14) tueksi. Leikin suhteen olin jännittänyt, kuinka lapset lähtevät leikkiin mukaan. Jonon muodostaminen leikin aluksi oli itsessään lasten välisen vuorovaikutuksen kannalta merkityksellinen. Lapset tarvitsivat aikuisen ohjausta ja tukea, jotta kaikki löysivät paikan, ja leikki päästiin aloittamaan. Lapset eläytyivät, keksivät keinoja mennä ruohikon, suon ja sillan, sekä jännittivät leijonan kohtaamista. Suurin osa lapsista muisti reitin takaisin kotiin, annoin lasten juosta sen vapaasti. Leikki tuki lasten mielikuvitusta ja kielen kehittymistä, ja leijonan löytäminen yhdessä oli lapsista jännittävää. Lapset saivat myös kokemuksen, kuinka leikkiä koko ryhmänä mielikuvitusleikkiä. Lapsen mielikuvituksen tukemiseksi kasvattaja luo sellaisia leikkiympäristöjä, jotka antavat tilaa lapsen mielikuvitukselle (Sääkslahti 2015, 101). Leikissä myös lapset toistivat leikinohjaajan laulamaa laulua, joka tuki muistin kehittymistä.

Toisella kertaa leikinohjaajiksi olisi halunnut noin puolet lapsista. Kerroin, että jätän kuvakortit (Liite 13) eskariin, niin he voivat leikkiä uudestaan, milloin haluavat. Leikinohjaajaksi valittu lapsi sai näyttää kuvia ja laulaa laulua, sekä näyttää, kuinka ruohikossa, suossa ja sillalla mennään. Leikkijät kuuntelivat ja katsoivat tarkasti leikinohjaajaa ja heistä oli kiva ottaa ohjeita vastaan kaveriltaan. Ryhmän yhteistyötä tukivat myös leikin säännöt, joita lapset noudattivat. Lapset tykkäsivät paljon leikistä ja ymmärsivät, että leikkiä voi leikkiä koko porukalla. Kuvat tukivat lasten kielen kehittymistä ja tutkimme yhdessä aina uutta kuvaa ja mitä se esittää.

Loppupiirissä tehtiin kädenpuristuspiiri ja kaksi lasta sai lähettää vuorollaan puristuksen ja leikki onnistui. Leikki tuki lasten välistä vuorovaikutusta ja heidän tulee ottaa huomioon kaverinsa, jotta leikki onnistuu; ei voi puristaa liian kovaa tai liikuttaa kättään silloin, kun puristus ei vielä ole kohdalla. Lopuksi jaoin osallistumismerkkit ja lapset olivat innoissaan loppuhuudosta. Loppuhuuto selvästi luo yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kaikki osallistuvat siihen odottavaisina ja innokkaina.

Ilmapiiri tuokion aikana oli pääasiassa iloinen ja suurin osa lapsista osallistuivat mielellään tekemiseen, joten yhteinen hauskanpito toteutui. Leijonan metsästys oli ryhmähenkeä vahvistava, kun lapset leikkivät sitä porukalla. Ryhmän yhteistyö kehittyi yhteisten leikkien aikana, vuorovaikutus lasten välillä oli pääosin positiivista, mutta pari lasta pahoitti mielensä, kun toiset tai itse eivät toimineet ohjeiden mukaan. Muutamit lapset ilmaisivat vahvemmin mielipidettään ja yksilöllisyyttään.

Hiljaisimmat ja ujoimmat lapset pitää tietoisesti muistaa ottaa mukaan ja antaa myös heille palautetta ja kannustaa. ”Yhteistyö ryhmässä on kehittymässä, lapset ovat aktiivisia tekemään ja leikkimään yhdessä, jolloin heillä on myös hauskaa keskenään”, havainnoi lastenhoitaja.

Lasten osallisuus toteutui leikinohjaajien rooleissa. Lasten osallisuus ei toteutunut suunnitellun lailla, koska emme ehtineet leikkiä toiveleikkiä,

mutta leikinohjaajina lapset pääsivät toimimaan leijonan metsästyksessä ja kädenpuristuspiirissä.

Havainnointilomakkeessa (Liite 11) oli havainnoitavina asioina ryhmän suhtautuminen ohjaajaan ja toimintaan, lasten osallisuus, yhteistyö ja yhteishenki ja toimintakerran ilmapiiri. Halusin ulkopuolisen havainnoijan tietoa, millä tavoin leijonan metsästyksessä tuki ryhmän yhteishenkeä, yhdessä toimimista ja vuorovaikutusta.

6.6 Oman kehoni osat

Viides toimintakerta (Liite 6) toteutui koulun liikuntasalissa 20.9.16. Tavoitteet toimintakerralle olivat ryhmän yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittyminen, parityöskentelyn harjoittelu ja lasten luottamuksen kasvaminen kaveriin. Teemana oli kehonosat. Lapset muistelivat pukuhuoneessa, monesko kerta nyt on ja tullaanko vielä seuraavalla viikolla saliin. Kertasimme, että on viides kerta ja torstaina tavataan vielä ulkona. Keskustelu tuki lasten kielen kehittymistä ja muistia, ja mielestäni oli hienoa huomata, että keskustelu alkoi lapsilähtöisesti. Jonon ensimmäinen sai laskea, kuinka monta lasta on paikalla, joka myös tuki kielen kehittymistä.

Kasvattaja tukee lapsen kielen kehitystä nimeämällä esimerkiksi kehonosia samaan aikaan liikkumisen kanssa, koska silloin sanojen merkitykset konkretisoituvat kehollisina kokemuksina (Sääkslahti 2015, 99). Valitsin kehonosat teemaksi, koska niitä on hyvä harjoitella ja kerrata, ja niiden nimeämiseen on helppo liittää kehollisia kokemuksia. Leikeiksi alkupiiriin valitsin aamujumpan ja pää-olkapää-peppu -laulun (Liite 15).

Alkupiirin leikit ja ensimmäinen juoksuleikki tukivat hyvin kehonhahmottamista ja kehon osien tunnistamista. Muutamille lapsille oli hankalaa hahmottaa ja tunnistaa eri kehonosia. Alkupiirissä jokainen sai näyttää aamujumppaan liikkeen, jossa käytetään omaa kehoa. Kaikki tekivät toisten näyttämät liikkeet. Hetki oli lasten osallisuutta mahdollistava ja ryhmän yhteistyötä tukeva. Toiset myös auttoivat, jos joku ei keksinyt

heti liikettä, jolloin vuorovaikutus oli myönteistä ja kannustavaa. Lapset saivat myös esiintyä muiden edessä ja huomio kiinnittyi yhteen lapseen kerrallaan.

Pää-olkapää-peppu -laulun aikana pystyi havainnoimaan, oliko laulaminen ja kehonosan koskeminen yhtä aikaa lapsille helppoa vai vaikeaa. Lapset pitivät leikistä ja se loi myönteistä ilmapiiriä. Lapsista oli hauskaa, kun yritimme tehdä leikin mahdollisimman nopeasti.

Juoksuleikin aikana lapset saivat purettua energiaa, mutta heidän piti ottaa toiset huomioon juostessaan, ettei tule törmäyksiä. Kun puhalsin pilliin, lapset pysähtyivät ja annoin heille kehonosiin liittyviä tehtäviä. Ryhmien yhteistyö kehittyi, kun lapset tekivät antamiani tehtäviä yhdessä, ja joutuivat miettimään, montako lasta tarvitaan, että tehtävä onnistuu. Tehtävät tukivat hyvin kielen kehittymistä, koska jokainen joutui miettimään ohjeen ja toteuttamaan sen.

Seuraavaksi kokeiltiin, kuinka koko ryhmä saa yhdessä tehtyä erilaisia tunteita omista kehoistaan. Tunneleiden teossa lasten yhteistyötaitoja haastettiin. Haasteena oli, että kaikille olisi tullut yhtä miellyttävä matka tunnelin läpi. Tämän toiminnan aikana pystyi havainnoimaan lasten välisiä suhteita ja sitä, kuinka he ottavat toisen huomioon. Lisäksi pystyi havainnoimaan lasten fyysisiä ja motorisia taitoja, koska tunneliasennossa oleminen oli fyysisesti yllättävän raskasta. Lasten osallisuus toteutui, kun he saivat keksiä erilaisia tunteita. Koen, että ryhmän yhteistyötaidot saivat tunneleiden teon aikana harjoitusta. Tunneleita tai siltoja voisi tehdä myös pareittain, jolloin toinen tekee itsestään tunnelin tai sillan ja toinen menee siitä läpi tai yli.

Tunneleiden jälkeen oli vuorossa parin valinta luottamusharjoitusta varten. Parien valinta ohjeiden mukaan lisää lasten välistä vuorovaikutusta. Pienen harjoitteen aikana pystyy havainnoimaan lasten sosiaalisia taitoja. Myös ujoimpien lasten valitessa paria huomaa, kuinka he rohkaistuvat esimerkiksi ojentamaan kämmenensä mitattavaksi jonkun kaverin kanssa.

Luottamusharjoituksen ohjeistamiseen pitää kiinnittää todella paljon huomiota, jotta kaikki osaavat toimia ohjeiden mukaan ja kaikki uskaltavat luottaa kaveriin. Harjoitteen avulla lapset saivat kokemuksen, kuinka olla luottamuksen arvoinen ja kuinka vaikeaa tai helppoa on luottaa ohjaavaan kaveriin. Luottamusharjoituksessa toinen lapsista kulki silmät suljettuina ja toinen ohjasi tätä olkapäistä. Valitsin harjoitteen, koska siinä lapset pääsivät kokeilemaan ohjaamista ilman sanallista vuorovaikutusta, kehollisesti ja koin, että lapset ovat valmiita siihen.

Lapset ovat toteuttamisvaiheessa löytäneet oman paikkansa ryhmässä ja heidän keskinäiset suhteensa tukevat tehtävien suorittamista. He ottavat vastuuta, jotta tehtävät saadaan suoritettua. (Rovio 2007, 176.)

Lapsia havainnoimalla pystyi huomaamaan, että kaikki eivät uskaltaneet kävellä silmät kiinni koko matkaa, vaan kurkkivat varmistukseksi välillä. Toiset taas etenivät todella rauhallisesti ja silmät kiinni koko matkan. Parien välillä työskentely oli erilaista, mutta kaikki saivat hyvän kokemuksen parin kanssa tehtävästä hieman erilaisesta ja rauhallisemmasta liikunnallisesta tehtävästä. Vuorovaikutus ja kommunikointi tapahtuivat kehoa koskettamalla, ja lasten tuli ottaa kaverin viesti vastaan tuntoaistin avulla, joka oli uutta monelle lapselle.

Ennen rentoutusta parit hakivat tottuneesti yhdessä patjat ja kaikki osasivat asettaa ne ympyrään salin keskelle. Rentoutuksen aikana tärkeintä on parin kunnioitus, joka toteutui hyvin. Rentoutuksia tehdessä on ihana huomata, kuinka täynnä energiaa vielä hetki sitten olleet lapset rauhoittuvat nauttimaan silmät suljettuina parin tekemästä rentoutuksesta. Rentoutuvan parin ilmeestä voi päätellä, että rentoutusta tekevä pari on onnistunut luomaan kosketuksellaan positiivisen vuorovaikutuksen kaveriin.

Loppupiirin merkkien jako ja loppuhuuto olivat jo tuttuja rutiineja lapsille. Vuorovaikutus loppupiirin aikana on lasten välillä kannustavaa ja he myös esittelivät passejaan mielellään toisilleen. Loppuhuuto loi ryhmälle yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kaikki osallistuivat siihen aina innokkaina.

Havainnointilomakkeeseen (Liite12) halusin tietoa, tunnistavatko kaikki kehonosat, ryhmän yhteistyöstä ja vuorovaikutuksesta ja siitä, kuinka he luottivat kaveriin ja toimintakerran ilmapiiristä.

6.7 Koko ryhmä leikkii

Kuudes, ja samalla viimeinen toimintakerta (Liite 7) toteutui 22.9.16 koulun kentällä. Toimintakerran tavoitteina olivat fyysisesti kuormittava liikunta, ryhmän yhteistyön kehittyminen, myönteinen vuorovaikutus ja ilmapiiri, sekä lasten osallisuus. Alkupiirissä lapset muistivat oma-aloitteisesti, että on viimeinen ja kuudes kerta. Lapset muistivat, kuinka kannustuspiiriä leikitään ja muistivat myös kannustamisen tapoja. Muutama lapsi keksi itse erilaisen tyylin kiertää piiri kuin juoksemalla. Lapsista näki, kuinka he nauttivat saamastaan huomiosta ja kannustuksesta, kun he menivät piirin ympäri.

Lasten osallisuus toteutui, kun he saivat itse olla päättämässä leikkejä. Lapset ehdottelivat eri leikkejä ja ehdimme leikkiä kaikkia leikkejä, joita lapset ehdottivat. Kaikki lasten ehdottamat leikit olivat myös fyysiseltä kuormittavuudeltaan raskaita juoksuleikkejä, mutta myös ryhmän yhteistyötä vaativia ja leikeissä tuli noudattaa leikin sääntöjä. Ryhmän työntekijä havainnoi, että kärsivällisyys leikeissä ja odottamisessa kasvanut joillain lapsilla selkeästi ja rohkeus osallistua yhteisleikkeihin on kasvanut. Lapset myös huomasivat, mitä tapahtuu, jos joku ei noudata leikin sääntöjä ja kuinka leikki ei silloin etene odotetulla tavalla. Lapset kannustivat, että kaikki leikkisivät sääntöjen mukaan ja houkuttelivat ”kieltäytyjiä” mukaan leikkiin oikeilla säännöillä. Se mahdollisti lasten välille erilaista vuorovaikutusta ja lapset saivat kaikki mukaan leikkiin.

Keskeinen liikuntakasvatuksen tavoite on rehellisyys peli- ja leikitilanteissa. Erimielisyyksiä pohditaan ja ratkaistaan ryhmässä yhdessä. Lisäksi harjoitellaan esimerkiksi häviön herättämien tunteiden ilmaisemista tai toisen voitosta iloitsemisen sietämistä. (Sääkslahti 2015, 167.) Kannustin lapsia leikkiin, ja juttelimme, että ei ole tärkeintä voittaako tai kamalaa, jos hippa saakin kiinni, vaan tärkeintä on, että meillä on

yhdessä kivaa leikkiä. Voittajat saivat tuulettaa ja hävinneet harjoitella sietämään mahdollista pettymystä.

Olin valinnut ryhmän yhteistyötä tukevaksi leikiksi tuhatjalkaisen juoksun, jossa lapset menivät jonossa kentällä pitäen toistensa vyötäröltä kiinni. Tuhatjalkasen juoksussa lasten tuli ottaa huomioon koko leikkiryhmä ja edetä sillä nopeudella, että kaikki pysyvät mukana. Leikin aikana kaikki pääsivät ensimmäiseksi jonoon ja saivat vastuutehtävän huolehtia vauhdista. Lapsista näki, että he ottivat tehtävän tosissaan ja avustuksellani kaikilta onnistui jonon johtaminen.

Loppupiirissä lapset muistivat, että tehdään kädenpuristus ja leikki oli tullut tutuksi lapsille ja halukkaat lapset saivat toimia puristuksen lähettäjänä. Passeista lapset saivat itse tunnistaa nimensä, joka tuki kielen kehittymistä ja myös lasten välistä vuorovaikutusta, kun he yhdessä pohtivat, kenen nimi passissa lukee.

Havainnointilomakkeella (Liite 13) halusin tietoa, kannustivatko lapset omaehtoisesti kannustuspiirissä, millaista oli ryhmän yhteistyö ja vuorovaikutus leikkien aikana ja millä tavalla lasten välinen vuorovaikutus on muuttunut toimintakertojen aikana. Näiden havaintojen avulla sain arvokasta tietoa arvioidessani toiminnallisen osuuden hyötyä ja tavoitteiden saavuttamista. Pidin kannustamista tärkeänä ryhmän yhteishengen kannalta ja ilokseni kuulin, että lapset olivat halunneet leikkiä kannustuspiiriä ryhmän kasvattajien kanssa liikuntatuokiossa.

7 ARVIOINTI

Tavoitteena opinnäytetyölleni oli suunnitella, toteuttaa ja arvioida toimintakokonaisuus, joka tukee lapsiryhmän vuorovaikutusta ja ryhmäytymistä liikunnan avulla. Tässä luvussa arvioin, kuinka suunnittelemani toimintakerrat tukivat vuorovaikutusta lasten välillä ja lapsiryhmän ryhmäytymistä. Loin jokaiselle toimintakerralle oma pienemmät ja konkreettisemmat tavoitteet.

Värien maailmassa -toimintakerralla tutustuminen lapsiin sujui hyvin, koska lapset olivat avoimia puhumaan ja innokkaita tekemään. Kun keskustelimme säännöistä, olisin toivonut, että lapset olisivat keksineet itse sääntöjä saliin, mutta se oli haastavaa, kun lapset olivat ensimmäistä kertaa salissa ja en halunnut käyttää liikaa aikaa istumiseen. Lasten välille ei muodostunut sanallista vuorovaikutusta sääntökeskustelun aikana, vaan minä ehdotin muutamia sääntöjä, joihin lapset sitoutuivat, koska toiminnan aikana he eivät vastustaneet sääntöjä tai ohjeita, vaan toimivat niiden mukaan.

Nimien opetteluun ei lapsilla ollut suurempaa tarvetta, koska suurin osa osasi jo kaikkien nimet. Minun kannaltani nimien läpikäynti toiminnallisesti oli tärkeää, jotta pystyin oppimaan ja kutsumaan lapsia heidän omilla nimillään. Myönteistä ilmapiiriä loin tietoisesti kannustamalla lapsia leikkien aikana. Halusin myös, että lapset pääsevät kannustamaan toisiaan. Ryhmissä oli eroja kannustushalukkuudessa ja kaikki eivät osallistuneet kannustamiseen. Ryhmien ilmapiirissä oli havaittavissa myös eroa, toinen ryhmä oli iloinen ja kannustava, toinen taas kilpailevampi ja kiusanhenkisempi.

Ensimmäisellä toimintakerralla ensimmäisen ryhmän vuorovaikutus kehittyi etenkin kannustamisen myötä ja se loi todella myönteisen ilmapiirin. Toisen ryhmän kohdalla lasten välinen vuorovaikutus ei ollut yhtä kannustavaa ja leikissä kaikki lapset eivät innostuneet kannustamaan kaveriaan.

Toimintakerran ilmapiiri oli ryhmien välillä erilainen, mikä oli hyvä oppimiskokemus. Lastentarhanopettajalle välittyi tunne, että lapset kokivat osaavansa ja olevansa taitavia. Lastentarhanopettaja huomasi, että toisen ryhmän lasten välillä tunnelma oli kilpailevampi ja ajoittain jopa kiusanhenkinen. Toisten myötäeläminen oli vähäistä. Hän pani myös merkille, että lapsi voi toimia ryhmän mukana, mutta omalla tavallaan tarviten enemmän aikuisen huomiota ja apua. Seuraavia toimintakertoja ajatellen tiedostin, että ohjaajana pyrin luomaan myönteisempää ilmapiiriä ja olen entistä tietoisempi, ja että itse pyrin vaikuttamaan ilmapiiriin. Lastentarhanopettajan oli kiva seurata loppurentoutuksessa lasten ilmeitä, kun kaveri helli. Tuokion edetessä hän myös huomasi, että liikunnalla on vaikutusta. Liikkuminen auttoi hiljaisempia riemuitsemaan ja ”repäisemään” ja vilkkaimpia se rauhoitti, koska energian sai purkaa liikuntaan.

Yhteistyötä ulkona -toimintakerralla tutustuminen lapsiin jatkui ja muistin jo kaikkien nimet. Ulos emme laatineet erikseen sääntöjä, mutta toinen ryhmä muisti mitä sääntöjä sisällä oli. Harjoittelimme ryhmän yhteistyötä ja virittäydyimme kannustuspiirillä, josta molemmat ryhmät innostuivat ja kaikki kannustivat toisia.

Lastentarhanopettaja huomasi, että lapset nauttivat kannustushuudoista. Ilmapiiri leikin aikana oli todella hyvä ja kannustava, lapset muistivat hienosti kannustamisen tapoja, vaikka toinen ryhmä ensimmäisellä toimintakerralla ei innostunut kovin kannustamisesta.

Lastentarhanopettaja havaitsi, että hippa yritti hippaleikeissä ottaa vain kavereitaan kiinni, joka oli tärkeä huomio minulle, kun en lasten kaverisuhteista ollut niin tietoinen.

Yhteistyötä harjoiteltiin tuo minulle -leikissä. Lapset autoivat toisiaan, jos joku ei löytänyt tuotavaa asiaa, mutta taideteoksen tekemiseen ryhmä tarvitsi apuani, johon olin osannut etukäteen varautua. Lapset kuitenkin saivat kokemuksen, että yhdessä tekemällä voi onnistua ja yhteisen teoksen tekemiseen tarvitaan keskustelun taitoja ja muiden huomioonottamista. Ensimmäisen ryhmän kohdalla vuorovaikutus oli

vähäistä ja toista ryhmää auttoi minun kysymykseni ja osa lapsista alkoi yhdessä miettiä, kuinka asiat kannattaa asetella. Taideteokset olisi voinut tehdä pareittain ja sitten esitellä muille, jolloin kaikki olisivat päässeet osallisiksi teosten tekemisestä.

Ilmapiiri lastentarhaopettajan havaitsemana oli hyvä ja tekevä. Välillä lapset eivät jaksaneet kuunnella ohjeita, tai meinasivat lähteä ympäri kenttää, mutta kun pyysin kuuntelemaan ja tulemaan lähelle, niin he tulivat saman tien. Mielestäni ilmapiiri oli myönteinen ja lapset tykkäsivät leikeistä.

Pallon kanssa puuhailu -toimintakerralla kaikissa suunnittelemissani harjoitteissa oli välineenä pallo. Erilaiset harjoitteet ja leikit pallon kanssa tukivat pallonkäsittelyn harjoittelua. Ryhmän yhteistyötä harjoiteltiin alkupiirin palloleikeissä ja lapset tekivät hyvin yhteistyötä, jotta leikit onnistuivat. Lapset kiinnittivät myös huomiota, jos joku ei leikkinyt sääntöjen mukaan. Loin leikkeihin positiivista ilmapiiriä kannustamalla ja iloittamalla lasten mukana onnistumisista.

Parin kanssa harjoiteltiin kuljettamaan palloa yhdessä eri kehonosien välissä. Osasta pareja harjoitteet tuntuivat hankalilta ja he tarvitsivat paljon kannustusta ja positiivista palautetta, jotta jaksoivat yrittää. Osa pareista taas keskittyi todella huolella ja ei tuskastunut, vaikka välillä pallo tippui. Harjoitteen aikana lapset oppivat huomaamaan, kuinka oma nopeus ei voi olla eri, kuin parilla, jotta pallo pysyy mukana. Harjoite tuki lasten yhteistyötä ja vuorovaikutusta, lapset halusivat onnistua yhdessä. He myös ymmärsivät, ettei tehtäviä voi tehdä ilman paria. Liikunnallinen tehtävä sai parit toimimaan yhdessä.

Vaikka toinen ryhmä oli hyvin eloisa ja toimelias, koin, että sain pidettyä ryhmän hallinnassani. Lastenhoitaja myös havainnoi, että siirtymätilanteet olivat sujuvia ja saumattomia ja kaikki lapset tiesivät koko ajan, mitä tapahtuu ja mitä pitää tehdä.

Löydetäänkö leijonaa? -toimintakerralla ryhmän yhteistyötä harjoiteltiin leijonan metsästyksessä. Kaksi lasta sai toimia leikinohjaajina, jolloin he

pääsivät johtamaan ryhmää ja näyttämään esimerkkiä. Toiset lapset olivat innostuneita leikkimään, kun kaveri ohjasi. Porukassa olemien ja yhdessä tekeminen myös vahvistivat ryhmähenkeä. Lapset myös huomasivat, jos joku ei toiminut ohjeiden mukaan.

Yhteinen hauskanpito toteutui, vaikka molemmissa ryhmissä tapahtui pieniä erimielisyyksiä ja leikistä kieltäytymisiä. Saimme ne selvitettyä ja leikit pääsivät jatkumaan. Ohjaajana tein myös tietoisia valintoja, kun vaihdoin lasten paikkoja alku- tai loppupiirissä ja leijonan metsästyksen aikana, jotta kaikki pystyivät keskittymään ja osallistumaan leikkeihin toisten häiritsemättä. Lasten osallisuus toteutui vain leikinohjaajien rooleissa. Toimintakertaan olisi pitänyt ottaa lasten toivoma leikki.

Oman kehoni osat -toimintakerralla ryhmän yhteistyötä kehitettiin juoksuleikissä ja tunnelileikin avulla. Juoksuleikissä lapset tarvitsivat toisiaan, jotta tehtävät saatiin suoritettua. Toisille oli helpompaa keksiä, kuinka monta lasta tarvitaan ja toiset tarvitsivat vinkkejä, mihin ryhmään liittyä. Lapset neuvoivat aktiivisesti toisiaan ja iloitsivat, kun tehtävä oli suoritettu. Tunnelileikin aikana pystyi huomaamaan, kuinka vuorovaikutus eri lasten välillä oli erilaista. Tunneli pysyi paikoillaan eri tavalla, riippuen kuka oli menossa siitä läpi. Yhteistyö kuitenkin sujui ja kaikki pääsivät läpi tunneleista. Olisi voinut ottaa vielä erikseen, että lapset tekevät pareittain toisilleen tunnelin.

Parityöskentelyä ja pariin luottamista harjoiteltiin luottamusharjoituksessa. Lapset keskittyivät siihen pääasiassa hyvin, mutta osasta lapsia huomasi, että he eivät uskaltaneet luottaa kaveriin, vaan halusivat päästä radan mahdollisimman nopeasti läpi, joten he kurkkivat minne pitää mennä. Ohjeiden annossa olisi pitänyt vielä enemmän painottaa, ettei ole kiire, vaan saa mennä ihan pienin askelin. Lapset, jotka tekivät ohjeiden mukaan, saivat kokemuksen, millaista on olla luottamuksen arvoinen ja miltä tuntuu, kun on toisen ohjattavana. Parien vuorovaikutus myös oli erilaista kuin muissa leikeissä ja oli mukava nähdä, kun lapset iloitsivat parin kanssa, kun rata oli suoritettu.

Ryhmän lastenhoitaja kuvaili vuorovaikutusta helpoksi ja avoimeksi, ja hän huomasi myös, että lapset auttoivat toisiaan, jotta he saivat juoksuleikissä tehtävät suoritettua. ”Ryhmän tsemppi auttaa niitäkin lapsia, joille jotkin asiat haastavampia”, hän kommentoi havainnointilomakkeeseen.

Koko ryhmä leikkii -toimintakerralla kaikki leikit olivat fyysisesti kuormittavia. Lasten osallisuus toteutui, kun ehdimme leikkiä kaikkia leikkejä, joita he toivoivat. Lasten välinen vuorovaikutus oli myönteistä, vaikka joku ei olisi noudattanut sääntöjä tai halunnut osallistua. Leikit tukivat lasten yhteistyötä ja ryhmänä olemista.

Tuhatjalkaisen juoksussa kaikkien piti ottaa koko ryhmä huomioon, joka kehitti ryhmän yhteistyötä. Leikissä lapset huomasivat heti, jos joku meni liian kovaa tai hiljaa, koska silloin jonossa kulkeminen ei onnistunut. Leikki oli lapsista hauska ja siinä oli myönteinen ilmapiiri. Lapset nauroivat paljon. Jokainen lapsi pääsi vuorollaan jonon ensimmäiseksi, jolloin kaikki pääsivät johtajiksi.

Sain toimintakerroista palautetta, että lapset olivat tykänneet paljon kerroista ja odottaneet niitä innolla. Myös passi oli muodostunut lapsille tärkeäksi, ja poissaolijoita oli harmittanut, kun kaikkia merkkejä ei ollut omassa passissa. Lasten osallisuudesta sain palautetta, että lapsia voisi enemmän ottaa mukaan suunnittelemaan toimintaa ja kertomaan mielipiteitään. Havainnointilomakkeisiin työntekijät olivat kirjanneet, että ohjaustyylini oli innostava, rauhallinen, kannustava ja selkeä, sekä ohjauksissa oli selkeät rungot ja tein tuokioiden aikana hyviä hoksauksia, jotka vaikuttivat ilmapiiriin ja toimintakerran kulkuun.

Passin merkitys oli toimintakerroissa ja niiden välillä suuri. Siitä lapset tutkivat monia asioita ja se jäi lapsille muistoksi kerroista. Passi tuki lasten muistia, kun he näkivät siitä, mitä on tehty milläkin kerralla. Lisäksi se kertoi, montako kertaa on jäljellä. Muutaman kerran lapset jo alkupiirissä muistuttivat, että onhan passit mukana. Olisin voinut tehdä merkin myös poissaolosta, jolloin passiin ei olisi jäänyt tyhjiä kohtia, vaan jokaiseen ruutuun olisi tullut merkki.

Työntekijät havainnoivat, että liikuntaleikit ovat tukeneet lasten välistä vuorovaikutusta. Ne ovat kehittäneet ryhmää tekemään yhdessä asioita ja lapset ovat oppineet huomioimaan kaveria, myös muita kuin sitä parasta leikkikaveria. Ujoimmatkin lapset alkoivat ehdotella leikkejä leikittäviksi ja kannustamisesta ryhmässä tuli luonnollisempaa. Loppuhuuto lisäsi yhteenkuuluvuuden tunnetta ja lapset pitivät sitä tärkeänä. Liikuntaleikkien aikana lasten tulee ottaa toiset leikkijät huomioon ja muistaa noudattaa sääntöjä, jotta leikit onnistuvat.

Toimintakertojen aikana pyrin tietoisesti ohjaamaan lapsia rauhallisesti ja mahdollisuuksien mukaan ottamaan huomioon lasten toiveet. Halusin luoda omalla toiminnallani ja vuorovaikutuksellani positiivisen ja myönteisen ilmapiirin toimintakertoihin. Itselleni olin asettanut tavoitteeksi myös, että olen läsnä lapsille ja nautin heidän kanssaan toimimisesta ja ohjaamisesta. Nämä tavoitteet toteutuivat ja koululle oli aina mukava mennä, koska työntekijät loivat turvallisen ja innostavan ilmapiirin. Koin, että pääsin käyttämään ammattitaitoani koko prosessin aikana ja opin paljon uutta.

Lapset pääsivät toimimaan ryhmässä leikinhjaajina tai sääntöjen kertojina ja näyttämään esimerkkiä muille, jolloin he saivat itse harjoitella tärkeitä kielellisiä ja kognitiivisia taitoja. Lapset myös täten harjoittelivat kuuntelemaan, mitä kaverilla on kerrottavaa.

Annoin lapsille mahdollisuuksia kertoa asioitaan, mutta vaadin, että ohjeitani kuunnellaan, jotta kaikki tietäisivät, mitä seuraavaksi tapahtuu. Alkupiirissä lapset pääsivät kertomaan kuulumisiaan ja kertomaan mielipiteitään. Kyselin lapsilta asioita, jotta he oppisivat kertomaan kokemuksistaan ja keskustelemaan keskenään. Lisäksi yhdessä liikkuminen ja leikkiminen mahdollistivat lasten välisten vuorovaikutussuhteiden kehittymisen ja lapset leikkivät keskenään, eivätkä vain parhaan kaverinsa kanssa. Lapset odottivat innoissaan toimintakertoja ja puhuivat niistä viikkojen aikana. Lasten osallisuudelle olisi voinut antaa enemmän tilaa ja toimintakerran aika olisi voinut olla hieman pidempi.

Sain toimintakerroista palautetta, että ohjaukseni oli jokaista lasta ja lasten toiveita huomioivaa ja kannustavaa. Leikkien aikana itse pystyin havainnoimaan, että lapset sietävät pettymystä eri tavoilla. Toiset ovat arempia ja pelkäävät kiinnijäämistä esimerkiksi hipassa ja toisten mielestä kiinnijääminen on hauskaa, kun tietää, että kuitenkin kohta joku pelastaa. En kuitenkaan koe, että koko ryhmän ilmapiiriin olisi vaikuttanut negatiivisesti mikään yksittäinen tilanne, jota toimintakerran aikana tuli eteen.

8 POHDINTA

Eettisyys sosiaalialalla merkitsee eettistä osaamista ja sitoutumista sosiaalialan arvoihin ja ammattieettisiin periaatteisiin. Sosiaalialalla tulee toimia asiakkaan ainutkertaisuutta kunnioittaen ja asiakaslähtöisesti arvoriitoja sisältävissä tilanteissa. Työntekijän tulee kyetä refleктоimaan omaa toimintaansa. (Rouhiainen-Valo, Rantanen, Hovi-Pulsa & Tietäväinen 2010, 16.)

Jotta kykyni reflektoida pysyi yllä ja kehittyi, arvioin itseäni jokaisen toimintakerran jälkeen. Tulini tietoiseksi, kuinka oma toimintani on vaikuttanut esimerkiksi toimintakerran ilmapiiriin. Lisäksi kävimme lastentarhanopettajan kanssa arviointikeskustelun toimintakertojen päätteeksi.

Sosiaalialalla asiakassuhteet ovat luottamuksellisia. Ammattihenkilöt noudattavat salassapitoa. (Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry 2013, 20.)

Päiväkodin johtaja ja ryhmän lastentarhanopettaja antoivat luvan käyttää päiväkodin ja ryhmän nimeä raportissa, mutta yksittäisiä lapsia raportista ei voi tunnistaa. Olin ryhmän lapsien kotiväkeen yhteydessä kirjeellä, jossa kerroin järjestettävästä toiminnasta ja annoin mahdollisuuden kysyä lisätietoja tai ilmoittaa, jos lapsi ei saa osallistua toimintaan. Kaikki lapset saivat osallistua toimintakertoihin, enkä saanut yhteydenottoja toimintaa koskien.

Halusin yhdistää ohjaamiini toimintakertoihin lasten välisen vuorovaikutuksen tukemisen ja liikunnan. Luontevina osina vuorovaikutuksen tukemiseen liittyvät ryhmäytymisen ja kielenkehityksen tukeminen. Halusin toimintakertoihin myös lasten osallisuutta ja olin valmis toimintakerran sisällä muuttamaan suunnitelmaani, jos huomasin, että se on tarpeen. Lasten liikunta on ajankohtainen aihe uusien Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suosituksien myötä. Työssäni halusin lisätä lasten päivittäistä liikuntaa ja toiminnallista oppimista. Liikuntaleikit osoittautuivat oivaksi keinoksi yhdistää ryhmää ja tukea lasten välistä vuorovaikutusta.

Koska ihmiset ovat toistensa seurassa aina vuorovaikutuksessa keskenään, koko liikuntatuokio oli vuorovaikutusta tukevaa ja lisäävää. Lapset juttelivat ja olivat non-verbaalisesti toistensa kanssa vuorovaikutuksessa jo pukuhuoneessa, sekä koko toimintakerran ajan salissa tai kentällä. Toimintakertoihin osallistuneet lapset saivat kokemuksen ohjatuista liikuntatuokioista ja pääsivät toimimaan ryhmänä. Lapsista huomasin, että heillä on synnynnäinen tarve olla fyysisesti aktiivinen ja että heille on luonnollista oppia toiminnallisesti. Liikkuessaan he oppivat huomaamattaan muun muassa yhteistyötä toisten kanssa, koko ryhmän huomioonottamista ja toimintakertojen ruutineja.

Toimintakertojen aikana ja jälkeen huomasin, kuinka omalla toiminnallani ryhmän ohjaajana on vaikutusta ilmapiiriin ja vuorovaikutuksen laatuun. Kannustava ja palautetta antava ohjaaja innostaa lapsia liikkumaan ja yrittämään haastavaltakin tuntuvia asioita. Leikkien aikana ei vältytty erimielisyyksiltä, mutta niistä selvittiin keskustelemalla.

Oli vaikuttavaa huomata, kuinka samojen rutiinien, esimerkiksi alkupiirissä paikanmerkit ja loppupiirissä kädenpuristuspiiri, käyttäminen tuli lapsille tutuiksi ja merkityksellisiksi. Lisäksi ymmärsin, että koko toimintakokonaisuudella oli lasten vuorovaikutusta tukeva merkitys, koska he keskustelivat keskenään toimintakerroista ja toimintakerrat yhdistivät lapsia. Esimerkiksi tiistaisin jo pukuhuoneessa alkoi toimintakerran rutiinit lapsilähtöisesti ja lapset yhdistivät toiminnan vahvasti minuun ohjaajana. Samat alku- ja loppurutiinit helpottivat toimintakertojen aloitusta ja lopetusta. Varsinkin lopetuksen kannalta oli tärkeää, että passeihin laitettiin merkit ja huudettiin loppuhuuto. Silloin kaikki lapset olivat tietoisia, että toimintakerta päättyi.

Opinnäytetyön toteuttaminen toiminnallisena oli hyvä valinta, koska suunnitelmia pääsi heti kokeilemaan käytännössä. Taitoni arvioida ja reflektoida toimintaa ja omaa tekemistäni kehittyivät ja sain paljon kokemusta lasten ohjaamisesta. Koen, että myös ryhmän lapsille oli hyötyä ohjaamastani toiminnasta. Pääsin myös ohjatessani ja toimiessani ryhmän kanssa näkemään toiminnan vaikutuksia lapsiin. Lapset olivat

vuorovaikutuksessa toistensa kanssa koko toimintakertojen ajan ja liikunnalliset leikit ja pelit tukivat lasten välistä vuorovaikutusta ja niiden aikana lapset oppivat ottamaan toisia huomioon ja ryhmähenki ryhmässä vahvistui. Saavutin opinnäytetyölleni asettamat tavoitteet.

Tuleville ryhmille ja ryhmien työntekijöille tämä työ antaa vinkkejä, kuinka lasten välistä vuorovaikutusta ja ryhmäytymistä voi tukea liikunnan avulla. Tuntisuunnitelmia voi muokata oman ryhmän tarpeiden ja toiveiden mukaan. Uusien suositusten mukaisesti, liikuntaa tulee listätä lasten päiväkotipäivään, joten uusia asioita voi opetella liikunnan avulla, jolloin liikunnan määrä päivässä lisääntyy. Toivottavasti työni innostaa kasvattajia liikunnan hyödyntämiseen erilaisten taitojen harjoittelussa ja tukemisessa.

Koska toimintakertojen aika oli rajallinen ja halusin niihin mahdollisimman paljon liikuntaa, jouduin rajaamaan toimintakertoja yhdistävän tarinan pois suunnitelmastani. Toimintakerrat yhdistyivät konkreettisesti liikuntapassin kautta, mutta tarinan avulla lapset voisivat muistaa asioita toimintakerroista ja tarina johdattelisi aina kyseiseen toimintakertaan. Tarina tukisi myös lasten kielen kehittymistä ja tarinasta voisi tehdä vuorovaikutteisen esimerkiksi riimien avulla.

LÄHTEET

Alijoki, A. 2010. Lapsen tuen tarve kielellisessä kehityksessä ja siihen vastaaminen varhaiskasvatuksen keinoin. Teoksessa: Nurmilaakso, M & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. 2010. Helsinki: THL. 77–85 .

Hakamo, M-L. 2011. Puhekuplia: Lapsen puheen ja kielellisen tietoisuuden kehittäminen. Lasten Keskus.

Heikka, J., Hujala E., Turja L. & Fonsen, E. 2016. Lapsikohtainen havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa. Teoksessa: Hujala, E. & Turja L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2016. Jyväskylä: PS-Kustannus. 55–67.

Helenius, A. & Korhonen, R. 2010. Leikistä kieleen. Teoksessa: Nurmilaakso, M & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. 2010. Helsinki: THL. 70–75.

Jaakkola, T. 2013. Liikuntataitojen oppiminen. Teoksessa: Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2013. Jyväskylä: PS-Kustannus. 162–184.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY.

Ketonen, V. 2016. Lasten fyysinen aktiivisuus met-arvoina mitattuna varhaiskasvatuksessa. Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto: Liikuntakasvatuksen laitos.

Koivunen, P-L. & Lehtinen, T. 2015 Kasvu Kiikarissa. Havainnoinnin käsikirja varhaiskasvattajille. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Korkeamäki, R-L. 2010. Kieli ja vuorovaikutus oppimisympäristöissä. Teoksessa: Nurmilaakso, M & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. 2010. Helsinki: THL. 42–53.

Lyytinen, P. 2014. Kielenkehityksen varhaisvaiheet. Teoksessa: Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 2014. Jyväskylä: PS-Kustannus. 51–71.

Lyytinen, P. & Lautamo, T. 2014. Leikki. Teoksessa: Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-Kustannus. 226–246.

Mikkola, P. & Nivalainen, K. 2013. Lapselle hyvä päivä tänään - näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen-. Pedatieto Oy.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2016. Iloa, leikkiä ja yhdessä tekemistä. Varhaisvuosien fyysisen aktiivisuuden suositukset. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja.

Opetushallitus 2014. Kainuun kuntien yhteinen esiopetuksen opetussuunnitelma – Sotkamon kunta.

Opetushallitus 2016a. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Määräykset ja ohjeet 2016:1 [viitattu 10.10.16]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Opetushallitus 2016b. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016 luonnos [viitattu 10.10.16]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/177856_Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016_LUONNOS.pdf

Papunet 2016. Materiaalia [viitattu 3.10.16]. Saatavissa: http://papunet.net/materiaalia/kuvatyo_kalu

Peda.net 2016. Jumppalaulu [viitattu 12.10.16]. Saatavissa: <https://peda.net/oppimateriaalit/kirja-arkku/materiaalit/valmistava-opetus/tjh/liitteet2/l2j:file/download/46c79344b8f5107424f6ef151a4433ba8fec3655/Liite%20%20Jumppalaulu.pdf>

Pönkkö, A. & Sääkslahti, A. 2016. Liikkuva lapsi. Teoksessa: Hujala E. & Turja, L. Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2016. Jyväskylä: PS-Kustannus. 138–152.

Rouhiainen-Valo, T., Rantanen, T., Hovi-Pulsa, R. & Tietäväinen, S. 2010. Kompetenssit sosionomien (AMK ja ylempi AMK) ydinosaamisen avaajina. Teoksessa: Viinamäki, L (toim.) 2010. Sosionomin ammatti ja työ 2010-2025. Havaintoja ja päätelmiä sosionomien (AMK ja ylempi AMK) profiilista Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornio ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 3/2010.

Sinko, P. 2010. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2002). Teoksessa: Nurmilaakso, M & Välimäki, A-L. (toim.) Lapsi ja kieli. Kielellinen kehittyminen varhaiskasvatuksessa. 2010. Helsinki: THL. 22–29.

Sosiaalialan korkeakoulutettujen ammattijärjestö Talentia ry. 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet.

Stakes. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes oppaita 56.

Suomea sävelin 2016. Leijonan metsästys [viitattu 12.10.16]. Saatavissa: <http://www.suomeasavelin.net/laulunsanat/leijonametsastys.htm>

Sääkslahti, A. 2015. Liikunta varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Sääkslahti, A. 2013. Liikunnanopetuksen suunnittelu. Teoksessa: Jaakkola, T., Liukkonen, J. & Sääkslahti, A. (toim.) Liikuntapedagogiikka. 2013. Jyväskylä: PS-Kustannus. 288–297.

Turja, L. 2016. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2016. Jyväskylä: PS-kustannus. 41–54.

Vienola, V. 2016. Varhaisvuosien eettinen kasvatus. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 2016. Jyväskylä: PS-kustannus. 164–180.

Viholainen, H. & Ahonen, T. 2014. Motoriikka. Teoksessa: Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. 2014. Jyväskylä: PS-Kustannus. 247–264.

Vilkka, H & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Tammi.

LIITTEET

Liite 1 Kirje kotiväelle

Hei Naavaset ja kotiväki!

29.8.2016

Minä olen Suvi Cederqvist Lahden ammattikorkeakoulusta, jossa opiskelen sosionomiksi.

Tulen ohjaamaan Naavaset-ryhmän lapsille liikuntatuokioita syyskuussa. Tuokiot ovat opinnäytetyöni toiminnallinen osa. Opinnäytetyöni aihe on "Vuorovaikutuksen tukeminen liikunnallisilla menetelmillä päiväkotiryhmässä".

Opinnäytetyössäni suunnittelen, toteutan ja arvioin toimintakokonaisuuden, jonka tarkoitus on tukea lasten vuorovaikutusta liikunnallisilla menetelmillä.

Opinnäytetyöni kirjallisessa raportissa arvioin, toteutuiko toimintakerroille asettamani tavoitteet.

Opinnäytetyötä sitoo vaitiolovelvollisuus. Raportissa en käytä lasten nimiä tai kuvia, eikä yksittäisiä lapsia voi raportista tunnistaa.

Toimintatuokiot ovat 6.9.-22.9.2016, tiistaisin sisällä ja torstaisin ulkona.

Jos teillä herää mitä tahansa kysyttävää opinnäytetyöstäni, olkaa minuun yhteydessä sähköpostilla.

Jos lapsenne ei saa osallistua toimintaan, ilmoittakaa siitä Naavasiin.

Mukavaa alkanutta eskarisyksyä!

Terveisin

Suvi Cederqvist

suvi.cederqvist@student.lamk.fi

Liite 2 Ensimmäinen toimintakerta

Tavoite:	Sisältö	Välineet	Aika	Muuta
<p>Tutustuminen, yhteisten sääntöjen luominen, nimien opettelu myönteinen ja kannustava ilmapiiri</p>				<p>Teemana värit</p>
<p>Alkurutiinit: Tutustuminen Myönteinen ilmapiiri</p>	<p>Alustus koko toimintakokonaisuuteen</p> <p>Esittely: Lapset kertovat nimensä & lempivärinsä, katsotaan, löytyykö väriä ympäristöstä</p> <p>Mietitään yhteisiä sääntöjä, jotta tuokioista tulisi kaikille turvallisia ja miellyttäviä</p> <p>Paikanmerkin palautus värin mukaan pinoihin</p>	<p>Paikanmerkit piirissä</p> <p>Lasten nimilaput</p>	<p>5 min</p>	

<p>Virittäytyminen: Värien tunnistaminen Kehonosien tunnistaminen Ohjeiden mukaan toimiminen</p>	<p>Tunnista väri -leikki: Musiikki soi, lapset juoksevat/ hyppivät/ konttaavat ym. salissa ja kun musiikki loppuu, kerron värin, johon pitää koskea kädellä/ jalalla/ peukalolla tms.</p>	<p>Musiikki & soitin Salissa eri värisiä esineitä</p>	<p>7 min</p>	<p>Lapset saavat itse keksiä kuinka liikutaan tai millä kosketaan väriin</p>
<p>Toiminta: Oman joukkueen kannustus Oman joukkueen värin tunnistaminen Kannustava vuorovaikutus ja ilmapiiri</p>	<p>Väri viesti Lapset jaetaan kolmeen ryhmään esim. punaiset, siniset ja keltaiset Viestinä haetaan oman värinen tavara salin päädyssä olevalta esim. patjalta, tuodaan merkitylle paikalle ja lähetetään seuraava matkaan Joukkuekaveria kannustetaan</p>	<p>Joukkueille värilliset liivit tai jokin muu oman värin tunniste erivärisiä palloja, huiveja tms. pieniä välineitä esim. vanne, jonka sisälle esineet tuodaan</p>	<p>7 min</p>	<p>Eri tapoja hakea esine: juoksu, hyppely, takaperin...</p>

<p>Rentoutuminen:</p> <p>Rauhoittua hetkeksi</p> <p>Parin yhteistyö maalausta tehdessä, parin kunnioitus</p>	<p>Lapset jaetaan pareiksi</p> <p>Parit asettuvat omalle pienelle patjalle, patjat piirissä</p> <p>Harjoitellaan tekemään vuorotellen pariin mielikuvitusmaalaus; esimerkiksi selkä maalataan sinisellä, kädet keltaisella jne. Pensselinä toimii kämmen tai sormet</p>	<p>Pienet patjat</p>	<p>5min</p>	
<p>Loppurutiinit:</p> <p>Yhteishengen kohotus</p> <p>Tapahtumien muistaminen</p>	<p>Istutaan piirissä patjoilla</p> <p>Jaan jokaiselle merkin osallistumisesta, joka liimataan liikuntapassiin</p> <p>Loppuun huudetaan yhteinen esim. "Naavaset"-huuto</p> <p>Lapset saavat keksiä, kuinka salista poistutaan</p>	<p>Patjat</p> <p>Liikuntapassit</p> <p>Osallistumismerkit</p>	<p>5 min</p>	<p>Lapset saavat ehdottaa, mitä loppuun huudetaan</p>

Liite 3 Toinen toimintakerta

Tavoite:	Sisältö	Välineet	Aika	Muuta
Tutustuminen, sääntöjen kertaus, ryhmän yhteistyön harjoittelu				Teemana sääntöleikit
Alkurutiinit: Sääntöjen muistaminen Kaverin kannustaminen	Käydään läpi, ketä on paikalla. Lapsi kertoo nimensä ja mikä on hänestä kivoin tekeminen/leikki ulkona, mitä mahdollisesti haluaisi leikkiä seuraavilla ulkokerroilla Muistellaan, mitä yhteisiä sääntöjä meillä oli ja tarvitseeko ulos uusia sääntöjä		7 min	Voidaan keskustella, miksi leikeissä on säännöt ja miksi niitä on tärkeää noudattaa

	Kannustuspiiri: Lapsi saa kiertää piirin haluamallaan tyylillä esim. juosten tai hyppien, muut kannustavat häntä taputtaen ja nimeä sanoen			
Virittäytyminen: Sääntöjen noudattaminen leikissä	Hippaleikki	Alue viivoilla maahan Huivi hipan merkiksi	5 min	Lapset saavat valita hipan
Toiminta: Ryhmän yhteistyön harjoittelu Ohjeiden noudattaminen	Tuo minulle- leikki Kerron ohjeen esim. "Tuo minulle käpy" ja kaikki lapset yrittävät etsiä kävyn ja tuovat sen minulle. Jos löytää, auttaa muita löytämään	Luonnosta keppejä, kiviä, käpyjä, lehtiä ym.	10 min	

	Lopuksi tehdään yhdessä kerätyistä asioista taideteos maahan			
Rentoutuminen: Pieni rauhoittuminen Sääntöjen noudattaminen	Ollaan piirissä, käsi kädessä, silmät kiinni Lähetän kädenpuristuksen ja sen saanut jatkaa sitä seuraavalle, kunnes se palaa minulle. Sitten toiseen suuntaan.		4 min	
Loppurutiinit: Tapahtumien muistaminen Yhteishengen nostaminen	Kerrataan, mitä tehtiin ja mietitään esimerkiksi, miltä tuntuu, kun toiset kannustavat Yhteinen huuto ja osallistumismerkki	Liikuntapassit Osallistumismerkki	5min	

Liite 4 Kolmas toimintakerta

Kolmas ohjauskerta	Sisältö	Välineet	Aika	Muuta
<p>Tavoite</p> <p>Yhteistyön kehittyminen</p> <p>Vuorovaikutus parin kanssa ja ryhmän kesken</p> <p>Pallonkäsittelyn harjoittelu</p>				<p>Välineenä pallo</p>
<p>Alkurutiinit ja virittäytyminen:</p> <p>Vuorovaikutus ryhmän kesken</p>	<p>Sanotaan kaverin nimi ja vieritetään, heitetään pallo hänelle</p>	<p>Paikanmerkit</p> <p>Sopivat pallot</p>	<p>8 min</p>	<p>Lasten tulee ottaa huomioon, kuinka kovasti palloa voi vierittää/heittää, jotta</p>

<p>Pallonkäsittelyn harjoittelu</p>	<p>Kokeillaan, kuinka pallo kulkee sylistä syliin piirissä ilman käsiä</p> <p>Palloralli: lapset istuvat piirissä, laitetaan kaksi palloa eri kohdista liikkeelle, lapset siirtävät pallon aina seuraavalle ja yrittävät saada toisen pallon kiinni</p>			<p>kaveri voi saada sen kiinni</p>
<p>Toiminta: Energian purku Lasten osallisuus</p>	<p>Jokin juoksuleikki, esim. kuka pelkää mustekalaa, maa-meri-laiva</p> <p>Lapset saavat päättää leikin</p>		<p>5 min</p>	
<p>Toiminta: Parityöskentelyn harjoittelu, vuorovaikutuksen</p>	<p>Pallo välissä: Lapset valitsevat itselleen parin, jolla on suunnilleen saman pituinen peukalo kuin itsellä. Parit kuljettavat palloa pienen matkan</p>	<p>Sopivat pallot Merkit, minne asti kuljetetaan</p>	<p>7 min</p>	<p>Lapset saavat keksiä kuljetuspaikan</p>

<p>sujuminen parin kanssa</p> <p>Pallonhallinnan kehittyminen</p>	<p>esim. kämmeniensä, selkiensä tai mahan välissä.</p>			
<p>Rentoutuminen:</p> <p>Parin kunnioitus</p>	<p>Pareittain pallohieronta selkään, käsiin ja jalkoihin. Hieroessa voi kertoa parille, mihin kohtaan pallo osuu</p>	<p>Pienet patjat</p> <p>Tennispalloja tms. 6 kpl</p>	<p>5 min</p>	<p>Ohjaajana pidän huolen, että hierominen tapahtuu hellästi ja rauhallisesti</p>
<p>Loppurutiinit:</p>	<p>Istutaan piirissä, kerrataan, mitä tuokion aikana tehtiin</p> <p>Jaan jokaiselle merkin osallistumisesta</p> <p>Loppuun huudetaan yhteinen huuto</p>	<p>Liikuntapassit</p> <p>Osallistumismerkki</p>	<p>5 min</p>	

Liite 5 Neljäs toimintakerta

Neljäs ohjaukerta	Sisältö	Välineet	Aika	Muuta
<p>Tavoite:</p> <p>Yhteinen hauskanpito</p> <p>Ryhmän yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittyminen</p> <p>Lasten osallisuus</p>				
<p>Alkurutiinit:</p> <p>Hauskanpito</p> <p>Lasten osallisuus</p> <p>Vuorovaikutus ryhmän kesken</p>	<p>Seisotaan piirissä.</p> <p>Nimikyykky: Lapsi sanoo jonkun lapsen nimen ja nimetyn lapsen vierustovereiden pitää mennä kyykkyyh mahdollisimman</p>		5 min	

	nopeasti. Nimetty lapsi jatkaa sanomalla jonkun muun nimen.			
Virittäytyminen: Positiivisen tunnelman luonti Lasten osallisuus	Oksaleikki: Ollaan piirissä ja juostaan paikallaan. Kun sanon oksa, väistetään sitä menemällä kyykkyyiin; este, hypätään sen yli; vesieste, taputetaan ja hypätään; yleisö hurraa, mennään kohti piiriin keskustaa ja hurrataan.		5 min	Halukkaat lapset saavat antaa ohjeet.
Toiminta: Ryhmän yhteistyön kehittyminen Lasten osallisuus Mielikuvituksen käyttäminen	Leijonan metsästys: Opetellaan laulu ja tehdään sen ohjeiden mukaan. Lopusta löydetään leijona. Tukena kuvakortit, jotka auttavat muistamaan, kuinka laulu menee.	Laulun sanat ja kuvakortit. Pahvilaatikko tms., jonne saa käden laitettua näkemättä sisälle, sinne sisälle	10-15 min	Halukkaat lapset voivat toimia leikinohjaajana.

		pehmeää ja karvaista leijonaksi.		
Loppurentoutus: Lasten osallisuus Ryhmän yhteistyön kehittyminen	Ollaan piirissä, käsi kädessä, silmät kiinni Joku lapsista lähettää kädenpuristuksen ja sen saanut jatkaa sitä seuraavalle, kunnes se palaa lähettäjälle. Sitten toiseen suuntaan.		min	
Loppurutiinit:	Kerrataan, mitä tehtiin Kysyn, onko lapsilla toiveita, mitä haluavat seuraavalla viikolla tehdä Yhteinen huuto ja osallistumismerkki	Liikuntapassit Osallistumismerkki	5 min	

Liite 6 Viides toimintakerta

Viides ohjauskerta	Sisältö	Välineet	Aika	Muuta
<p>Tavoite:</p> <p>Ryhmän yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittyminen</p> <p>Parityöskentelyn harjoittelu</p> <p>Lasten luottamuksen kasvaminen kaveriin</p>				<p>Teemana kehonosat</p>
<p>Alkurutiinit:</p> <p>Laulamisen ja leikkimisen onnistuminen</p>	<p>Katsotaan yhdessä, ketä on paikalla, jokainen saa näyttää</p>	<p>Paikanmerkit piirissä</p>	<p>5 min</p>	

<p>Kehonosien tunnistus</p> <p>Erilaisten liikkeiden keksiminen</p>	<p>aamujumppaliikkeen omalla kehollaan</p> <p>Pää-olkapää-peppu laulu</p>			
<p>Virittäytyminen:</p> <p>Kehonosien tunnistaminen</p> <p>Energian purku</p> <p>Ryhmän yhteistyön kehittyminen</p>	<p>Lapset saavat juosta salissa, kun vihellän pilliin, pysähdys ja tehtävä: kolme polvea yhteen, neljä peukaloa yhteen, kämmenet vastakkain kaverin kanssa...</p>	<p>Pilli</p>	<p>7 min</p>	<p>Lapset saavat itse keksiä tehtävän</p>
<p>Toiminta:</p> <p>Oman kehon hahmottaminen</p>	<p>Erilaiset tunnelit: tehdään lapsista erilaisia tunnelijonoja, esim. jalat haarallaan, konttausasento. Kaikki</p>		<p>5 min</p>	<p>Lapset saavat keksiä tunneleita itse</p> <p>Lapset voivat tehdä tunneleita pareittain</p>

Koko ryhmän yhteistyön kehittyminen	saavat mennä tunnelista läpi			
<p>Toiminta:</p> <p>Lapsen kaveriin luottamisen kasvaminen</p> <p>Parin kanssa yhteistyön kehittyminen</p> <p>Parin kunnioitus</p>	<p>Lapset ottavat itselleen parin, jolla on suunnilleen saman kokoinen kämmen kuin itsellään.</p> <p>Toinen parista sulkee ensin silmänsä ja toinen toimii ohjaajana hänen selkänsä takana olkapäistä kiinni pitäen.</p> <p>Sovitaan, kuinka käännytään: puristamalla olkapäätä, pysähdytään: vetämällä kevyesti taaksepäin,</p>	Merkkikartioita pujoteltaviksi.	8 min	

	<p>mennään eteenpäin: kun kädet ovat olkapäillä.</p> <p>Kierretään sali, jossa on pujottelua matkan varrella. Sitten vaihdetaan osia.</p>			
<p>Rentoutuminen: Parin kunnioitus</p>	<p>Lapset ovat pareittain ja toinen parista käy selälleen makaamaan. Toinen ravistaa hellästi makaavan jalat ja kädet yksitellen. Makaava lapsi yrittää pitää raajat rentoina.</p>	Patjat	5 min	
Loppurutiinit:	Loppupiiri	Liikuntapassit	3 min	

	Osallistumismerkkien laitto Loppuhuuto	Osallistumismerkit		
--	--	--------------------	--	--

Liite 7 Kuudes toimintakerta

Kuudes ohjauskerta Tavoite: Fyysisesti kuormittavaa liikuntaa Ryhmän yhteistyön kehittyminen Myönteinen vuorovaikutus ja ilmapiiri	Sisältö	Välineet	Aika	Muuta
---	---------	----------	------	-------

Lasten osallisuus				
Alkurutiinit: Kaverin kannustaminen Myönteinen vuorovaikutus ja ilmapiiri	Kannustuspiiri Jokainen lapsi menee haluamallaan tavalla piirin ympäri toisten kannustaessa		5 min	
Virittäytyminen: Lasten osallisuus	Lasten valitsema juoksuleikki	Rajat maahan piirrettyinä	5 min	
Toiminta: Ryhmän yhteistyön kehittyminen	Tuhatjalkaisen juoksu Lapset muodostavat jonon ja ottavat edellä olevaa lantiolta kiinni. Lapset juoksevat		5 min	Lasten tulee ottaa huomioon vauhti, jota voi edetä, jotta jono pysyy kasassa ja kaikki pystyvät juoksemaan mukana.

	jonossa ja järjestystä vaihdetaan, jotta kaikki halukkaat saavat olla ensimmäisiä			
Toiminta:	Lasten toivoma leikki	Rajat maahan piirrettyinä	5 min	
Rentoutuminen:	Kädenpuristuspiiri		3 min	
Loppurutiinit:	Toimintakokonaisuuden päätös Osallistumismerkki Loppuhuuto	Liikuntapassit Osallistumismerkki	5 min	

Liite 8 Ensimmäisen toimintakerran havainnointilomake

Toimintakerran tavoitteet: Tutustuminen, yhteisten sääntöjen luominen, nimien opettelu, myönteinen ja kannustava ilmapiiri Havainnoitava asia	Havainto	Muuta
Ryhmän suhtautuminen toimintaan ja ohjaajaan		
Keksivätkö lapset sääntöjä, millaista on lasten välinen vuorovaikutus säännöistä keskustellessa		
Ohjeiden ja sääntöjen noudattaminen: <ul style="list-style-type: none">toimivatko lapset niiden mukaan		

<ul style="list-style-type: none"> vastustavatko lapset annettuja ohjeita 		
<p>Ryhmän yhteishenki</p> <ul style="list-style-type: none"> kannustetaanko kaikkia millaista on ryhmän vuorovaikutus leikkien aikana ja rentoutuksen aikana 		
Millainen on toimintakerran ilmapiiri		

Liite 9 Toisen toimintakerran havainnointilomake

<p>Toimintakerran tavoitteet: Tutustuminen, sääntöjen kertaus, sääntöleikit ulkona, ryhmän yhteistyön harjoittelu</p> <p>Havainnoitava asia</p>	Havainto	Muuta
---	----------	-------

Ryhmän suhtautuminen toimintaan ja ohjaajaan		
Muistivatko lapset sääntöjä, millaista on lasten välinen vuorovaikutus säännöistä keskustellessa		
Ohjeiden ja sääntöjen noudattaminen: <ul style="list-style-type: none">• toimivatko lapset niiden mukaan• vastustavatko lapset annettuja ohjeita		
Ryhmän yhteishenki <ul style="list-style-type: none">• kannustetaanko kaikkia		

<ul style="list-style-type: none"> • millaista on ryhmän vuorovaikutus leikkien aikana ja rentoutuksen aikana 		
Millainen on toimintakerran ilmapiiri		

Liite 10 Kolmannen toimintakerran havainnointilomake

<p>Toimintakerran tavoitteet: Yhteistyön kehittyminen, vuorovaikutus parin kanssa ja ryhmän kesken, pallonkäsittelyn harjoittelu</p> <p>Havainnoitava asia</p>	Havainto	Muuta
Ryhmän suhtautuminen toimintaan ja ohjaajaan		

Millaista oli lasten välinen vuorovaikutus alkupiirin pallonkäsittelyleikeissä?		
Ohjeiden ja sääntöjen noudattaminen: <ul style="list-style-type: none">• toimivatko lapset niiden mukaan• vastustavatko lapset annettuja ohjeita		
Ryhmän yhteishenki <ul style="list-style-type: none">• kuinka yhteistyö sujui parin kanssa• millaista on ryhmän vuorovaikutus leikkien aikana ja rentoutuksen aikana		
Millainen oli toimintakerran ilmapiiri		

Liite 11 Neljännen toimintakerran havainnointilomake

Toimintakerran tavoitteet: Yhteinen hauskanpito, ryhmän yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittyminen, lasten osallisuus Havainnoitava asia	Havainto	Muuta
Ryhmän suhtautuminen toimintaan ja ohjaajaan		
Näkyikö lasten osallisuus ryhmän toiminnassa		
Ryhmän yhteishenki ja yhdessä toimiminen		

<ul style="list-style-type: none">• Millä tavoin leijonan metsästys tuki ryhmän yhteishenkeä, yhdessä toimimista ja vuorovaikutusta?		
Millainen oli toimintakerran ilmapiiri		

Liite 12 Viidennen toimintakerran havainnointilomake

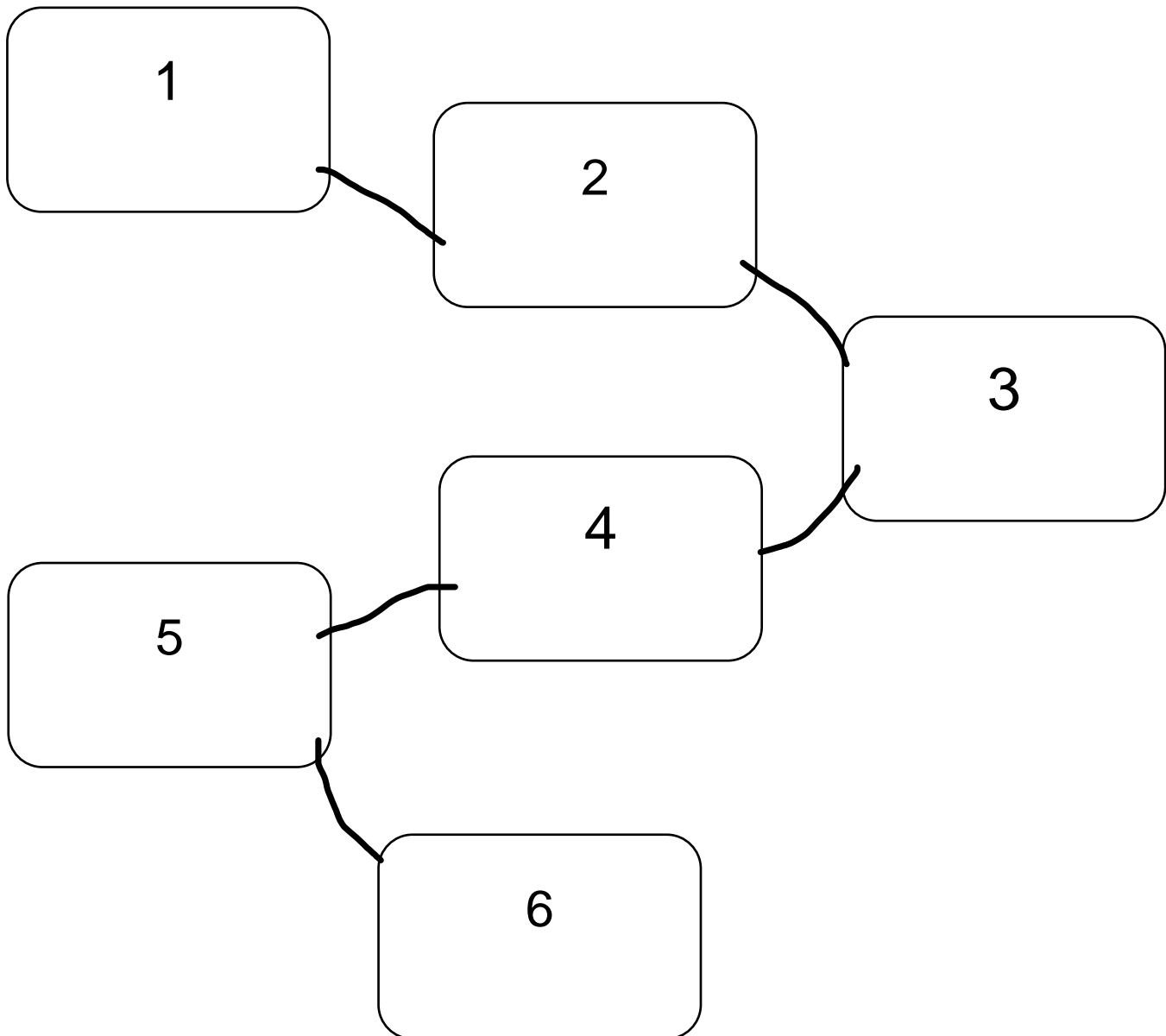
<p>Toimintakerran tavoitteet: Ryhmän yhteistyön ja vuorovaikutuksen kehittyminen, parityöskentelyn harjoittelu, lasten luottamuksen kasvaminen kaveriin</p> <p>Havainnoitava asia:</p>		<p>Muuta:</p>
<p>Tunnistivatko kaikki kehonosat?</p>		
<p>Millaista oli ryhmän/parin yhteistyö ja vuorovaikutus leikkien ja toiminnan aikana?</p> <p>Luottivatko lapset silmät kiinni ollessaan pariinsa, toimivatko parit ohjeiden mukaan?</p>		
<p>Millainen on toimintakerran ilmapiiri?</p>		

Liite 13 Kuudennen toimintakerran havainnointilomake

<p>Toimintakerran tavoitteet: Fyysisesti kuormittavaa liikuntaa, ryhmän yhteistyön kehittyminen, myönteinen vuorovaikutus ja ilmapiiri</p> <p>Havainnoitava asia:</p>		<p>Muuta:</p>
<p>Kannustivatko lapset omaehtoisesti kannustuspiirissä?</p>		
<p>Millaista oli ryhmän yhteistyö ja vuorovaikutus leikkejä valitessa ja leikkien aikana?</p>		

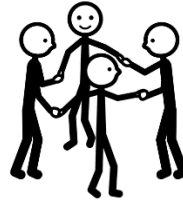
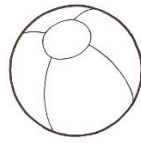
Millä tavalla liikuntaleikit ovat tukeneet lasten välistä vuorovaikutusta toimintakertojen aikana?		
Millä tavoin ohjaaja on luonut myönteistä ilmapiiriä toimintakerroissa?		

NAAVASTEN LIIKUNTAPASSI
SYYSKUU 2016

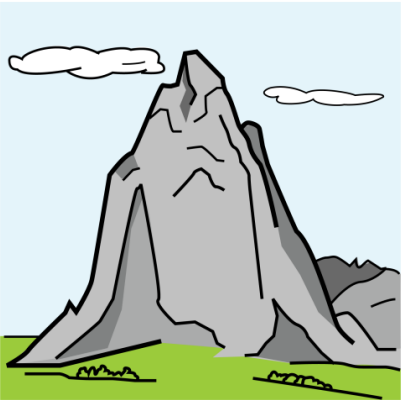
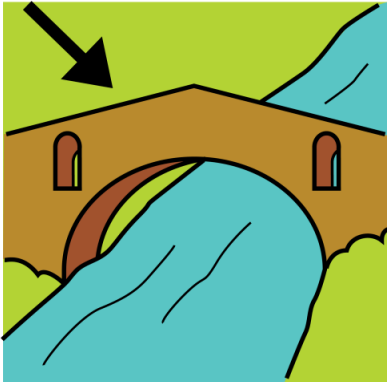
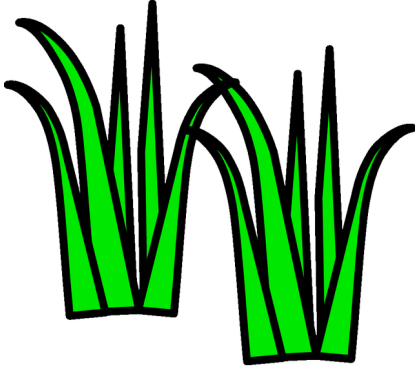
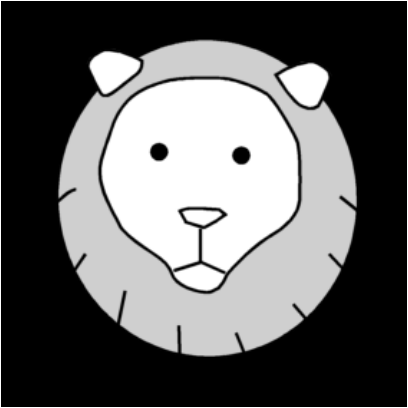
Liikuntapassiin saat merkinnän yhteisestä liikuntatuokiostamme! ☺

T: Suvi Cederqvist, Lahden ammattikorkeakoulu

Lähde: Papunet 2016

Liite 13 Leijonan metsästyksen kuvakortit

Lähde: Papunet 2016

Liite 14 Leijonan metsästyksen sanat

1. *Esilaulaja*: Leijonaa mä metsästän. *Muut*: Leijonaa mä metsästän.

Esilaulaja: Tahdon saada suuren. *Muut*: Tahdon saada suuren.

Esilaulaja: Enkä pelkää ollenkaan. *Muut*: Enkä pelkää ollenkaan.

Esilaulaja (lausuu): Edessä on ruohikko. *Muut*: Edessä on ruohikko.

Esilaulaja: Tiheä, viiltävä ruohikko. *Muut*: Tiheä, viiltävä ruohikko.

Esilaulaja (laulaa): Sitä ei voi ylittää. *Muut*: Sitä ei voi ylittää.

Esilaulaja: Sitä ei voi alittaa. *Muut*: Sitä ei voi alittaa.

Esilaulaja: Sitä ei voi kiertää. *Muut*: Sitä ei voi kiertää.

Esilaulaja: Täytyy mennä lävitse. *Muut*: Täytyy mennä lävitse.

Kaikki (matkivat suulla ruohikon ääntä ja työntävät käsillä ruohoa sivuun):

Viuh, viuh, viuh, viuh, viuh, viuh, viuh, viuh.

2. Leijonaa mä metsästän.

Tahdon saada suuren.

Enkä pelkää ollenkaan.

Edessä on suo.

Märkä, upottava suo.

Sitä ei voi ylittää.

Sitä ei voi alittaa.

Sitä ei voi kiertää.

Täytyy mennä lävitse.

Kaikki (tekevät suulla inhottavia, lätiseviä ääniä): Slurp, slurp, slurp, slurp, slurp,

slurp, slurp, slurp.

3. Leijonaa mä metsästän jne.

Edessä on joki.

Kylmä, syvä joki.

Sitä ei voi ylittää jne.

Täytyy mennä siltaa myöten.

Kaikki (tömistävät jaloilla): Tömps, tömps, tömps, tömps.

4. Leijonaa mä metsästän...

Edessä on vuori.

Vuoressa on luola.

Sitä ei voi ylittää...

Täytyy mennä luolaan.

Luolassa on pimeää.

Luolassa on kylmä.

Jotain pehmoista.

Jotain karvaista.

liiiiik, leijona! (Kaikki juoksevat tömistäen pakoon.)Lähde: Suomea sävelin 2016

Liite 15 Pää-olkapää-peppu -laulun sanat

Pää, olkapää, peppu, polvet, varpaat, polvet, varpaat.

Pää, olkapää, peppu, polvet, varpaat, polvet, varpaat.

Silmät, korvat ja vatsaa taputa.

Pää, olkapää, peppu, polvet, varpaat, polvet, varpaat.

Lähde: peda.net 2016